

Hallituksen esitys Eduskunnalle kaikkinaisen naisten syrjinnän poistamista koskevan yleissopimuksen eräiden määräysten hyväksymisestä

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Esityksessä ehdotetaan, että eduskunta hyväksyisi kaikkinaisen naisten syrjinnän poistamista koskevan yleissopimuksen. Yhdistyneiden kansakuntien yleiskokous hyväksyi kyseisen yleissopimuksen 18 päivänä joulukuuta 1979. Suomi allekirjoitti yleissopimuksen YK:n naisten vuosikymmenen konferenssin yhteydessä Kööpenhaminassa 17 päivänä heinäkuuta 1980.

Kaikkinaisen naisten syrjinnän poistamista koskeva yleissopimus on luonteeltaan yleinen, kaikki eri syrjintämuodot kattava sopimus. Siihen sisältyy laaja syrjinnän määritelmä. Sopimuksen määräykset edellyttävät siihen sitoutuneilta valtioilta aktiivista toimintaa syrjinnän poistamiseksi, muun muassa syrjinnän kiellon sekä tehokkaan

syrjinnän vastaisen oikeudellisen suojan sisältävien säännösten sisällyttämistä lainsäädäntöön. Sopimuksen määräyksiin perustuu myös kansainvälinen seurantajärjestelmä.

Sopimus tuli kansainvälisesti voimaan 3 päivänä syyskuuta 1981. Suomen osalta se tulee voimaan kolmantenäkymmenentenä päivänä siitä kun sitä koskeva ratifioimiskirja on talletettu YK:n pääsihteerille.

Esitykseen sisältyy lakiehdotus yleissopimuksen eräiden lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten hyväksymisestä. Laki on tarkoitus saattaa voimaan samana ajankohtana kuin yleissopimus tulee Suomen osalta voimaan.

YLEISPERUSTELUT

1. Asian tausta ja valmistelu

YK:n peruskirjassa julkituodun järjestön päämäärän mukaisesti on YK-järjestelmän piirissä pyritty maailmanlaajuisesti luomaan yhtenäisiä standardeja muun muassa tasa-arvon edistämiseksi. Syrjinnän poistamista edellyttäviä määräyksiä sisältävät YK:n sekä useiden sen erityisjärjestöjen peruskirjat. Kansainväliset ihmisoikeussopimukset vahvistavat YK:n peruskirjan periaatteita tässä suhteessa. Lisäksi on YK:n piirissä tehty eräitä syrjinnän poistamiseen ja naisten oikeuksiin liittyviä erityiskysymyksiä koskevia sopimuksia. Kansainvälisen työjärjestön (ILO) ja YK:n kasvatustiede- ja kulttuurijärjestön (UNESCO) puitteissa on tehty järjestöjen toimialaan liittyviä

tasa-arvokysymyksiä koskevia sopimuksia. Suomi on osapuolena lähes kaikissa näissä sopimuksissa.

Edellä lueteltujen sopimusten verkosto on laaja, mutta hajanainen sekä osin puutteellinen. Tästä syystä katsottiin YK:n piirissä tarpeelliseksi yleisen, kaikki naisten syrjinnän muodot kattavan yleissopimuksen aikaansaaminen. YK:n yleiskokous hyväksyi vuonna 1967 Julistuksen naisten syrjinnän poistamisesta. Julistuksen sisältö kattoi kaikki aiemmat YK:n hyväksymät naisten aseman parantamista koskevat sopimukset ja loi yleiset puitteet yleissopimuksen valmistelulle. Naisten asemaa käsittelevä toimikunta teki vuonna 1972 aloitteen yleissopimuksen laatimisesta. YK:n kansainväliseen naisten vuoteen 1975 mennessä valmistelut asiantuntijatasolla olivat eden-

neet niin pitkälle, että Mexicossa pidetty naisten vuoden konferenssi saattoi sisällyttää hyväksymäänsä maailman toimintasuunnitelmaan yhtenä tavoitteena naisten syrjinnän poistamista koskevan yleissopimuksen hyväksymisen. Tämä kannanotto muodosti pohjan, jolta asian käsittely saattoi edetä. Naisten asemaa käsittelevän toimikunnan ehdotus yleissopimukseksi esitettiin YK:n yleiskokoukselle vuonna 1977. Yleiskokous käsittelee sopimusluonnosta kolmella istuntokaudella vuosina 1977—79. Yleiskokous hyväksyi yleissopimuksen tekstin 18 päivänä joulukuuta 1979 ilman yhtäkään vastustavaa ääntä.

Kaikkinaisen naisten syrjinnän poistamista koskevan yleissopimuksen on toistaiseksi ratifioinut 72 valtiota, muiden muassa monet kehittyneet teollisuusmaat. Pohjoismaista sen ovat ratifioineet Ruotsi vuonna 1980, Norja vuonna 1981 ja Tanska vuonna 1983. Yleissopimus tuli kansainvälisesti voimaan 3 päivänä syyskuuta 1981 kun sen oli ratifioinut 20 valtiota.

Suomi allekirjoitti yleissopimuksen yhdessä monien muiden maiden kanssa YK:n naisten vuosikymmenen konferenssin yhteydessä Kööpenhaminassa 17 päivänä heinäkuuta 1980. Allekirjoittamisen jälkeen ulkoasiainministeriö pyysi valtioneuvoston kansliaa selvittämään sopimuksen ratifioinnin edellytykset. Valtioneuvoston kanslia kehotti tasa-arvoasiain neuvottelukuntaa laatimaan selvityksen yleissopimuksen ratifioinnin edellytyksistä sekä tarvittavista lainsäädännöllisistä toimenpiteistä Suomessa. Selvitystyötä varten valtioneuvoston kanslia asetti neuvottelukunnan avuksi työryhmän 23 päivänä lokakuuta 1980. Työryhmän tehtäväksi annettiin laatia yhteistyössä tasa-arvoasiain neuvottelukunnan kanssa ja sen johdon alaisena selvitys yleissopimuksen ratifioinnin edellytyksistä ja tarvittavista lainsäädännöllisistä toimenpiteistä. Työryhmään kuului edustajia valtioneuvoston kansliasta, oikeusministeriöstä, opetusministeriöstä, sisäasiainministeriöstä, sosiaali- ja terveysministeriöstä, työvoimaministeriöstä, ulkoasiainministeriöstä sekä valtiovarainministeriöstä.

Selvityksen laatimisen yhteydessä tasa-arvoasiain neuvottelukunta pyysi asiasta lausunnot seuraavilta tahoilta niiden toimialaa koskevilta osin: sisäasiainministeriö, lääkintöhallitus, sosiaalihalitus, Helsingin Yliopisto, Joensuun korkeakoulu, Jyväskylän yliopisto, Suomen Kaupunkiliitto, Suomen Kunnallisliitto ja Kunnallinen sopimusvaluuskunta. Työryhmän pyynnöstä valtioneuvoston kanslia pyysi yleissopimuksen ratifioinnin edellytyksistä lausunnot seuraavilta: oikeusminis-

teriö, sosiaali- ja terveysministeriö, työvoimaministeriö, valtiovarainministeriö, eläketurvakeskus, kansaneläkelaitos, Maatalousyrittäjien eläkelaitos, valtiokonttori ja Tapaturmavakuutuslaitosten Liitto.

Selvitys valmistui 18 päivänä kesäkuuta 1981.

Yleissopimuksen ratifiointia on selvityksen pohjalta valmisteltu ulkoasiainministeriössä yhteistyössä valtioneuvoston kanslian kanssa. Valmistelutyöhön ovat osallistuneet myös oikeusministeriö, valtiovarainministeriö, sosiaali- ja terveysministeriö, opetusministeriö ja maa- ja metsätalousministeriö. Yleissopimuksen voimaansäätämisyjärjestyksestä on saatu oikeusministeriön lausunto.

2. Sopimuksen merkitys

YK:n naisten vuosikymmenen jälkipuoliskon toimintasuunnitelmassa, joka hyväksyttiin Kööpenhaminan konferenssissa 30 heinäkuuta 1980, todetaan seuraavaa:

”Naiset muodostavat 50 prosenttia maailman aikuisesta väestöstä ja 1/3 virallisesta työvoimasta, heidän työsuorituksensa vastaa lähes 2/3 kaikista työtunneista, mutta he saavat vain 1/10 maailman tuloista ja omistavat alle 1 prosentin maailman omaisuudesta.”

Naisten aseman parantaminen ja siihen liittyen yleinen pyrkimys sukupuolten väliseen tasa-arvoon on osa ihmisoikeuksien edistämistä. Kaikkinaisen naisten syrjinnän poistamista koskeva yleissopimus on tärkeä osa YK:n toimintaa ihmisoikeuksien toteuttamiseksi. Sopimuksen merkityksen naisten aseman parantamisen kannalta voidaan jo nyt todeta muodostuneen huomattavaksi, ottaen huomioon kuinka laajalti sopimus on ratifioitu.

Kaikkinaisen naisten syrjinnän poistamista koskeva yleissopimus muodostaa kansainvälisesti sitovat puitteet sopimusvaltioiden lainsäädännölliselle ja muulle kehittämistyölle, joka tarkoittaa naisten ja miesten välisen tasa-arvon toteuttamista. Sopimuksella on pyritty kattamaan kaikki mahdolliset syrjinnän muodot. Se velvoittaa sopimusvaltiot, ei ainoastaan pidättymään syrjivistä toimenpiteistä, vaan myös aktiivisesti toimimaan syrjinnän poistamiseksi. Sopimus edellyttää muun muassa tehokkaan oikeudellisen suojan luomista syrjintätoimia vastaan. Sopimuksen soveltamisalaan on pyritty sisällyttämään kaikki yhteiskuntaelämän alueet.

Ollennainen merkitys sopimuksen soveltamisen kannalta on siihen perustuvalla kansainvälisellä seurantajärjestelmällä, jonka sopimusvaltiot hyväksyvät valvomaan toimintaansa tällä sektorilla. Sopimusvaltiot raportoivat määräajoin Naisten syrjinnän poistamista käsittelevälle komitealle toimenpiteistä, joihin ne ovat ryhtyneet sopimuksen määräysten toteuttamiseksi. Komitea voi tehdä ehdotuksia ja antaa suosituksia näiden raporttien pohjalta.

Kansainvälisesti vertaillen naisen asema Suomessa on jo melko hyvä, mikä osittain johtuu korkeasta elintasosta. Erityisesti naisten koulutustaso, osuus poliittisessa päätöksenteossa ja naisten osallistuminen ansiotyöhön sekä sosiaaliturva ja äitiys- sekä lastenhuolto ovat kansainvälistä kärkitasoa. Kansainvälisten sopimusten tehtävänä tämän luontoisissa ihmisoikeuksia ja niihin verrattavia kysymyksiä koskevissa asioissa on Suomen kannalta näiden oikeuksien suojan edistäminen myös kansainvälisesti ja siten yleisen kansainvälisen oikeuden vahvistaminen ja kehittäminen. Ratifioimalla yleissopimuksen Suomi tukee YK:n työtä naisten ja miesten välisen tasa-arvon edistämiseksi ja luo valtiosisäiset puitteet tasa-arvon kehittämiseksi.

YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT

1. Sopimuksen sisältö

Sopimuksen johdanto antaa yleisen, laajemman taustan naisten asemaa koskevalle säännökselle. Edistymisen muiden YK:n piirissä esillä olevien maailmanlaajuisten kysymysten ratkaisemisessa todetaan edesauttavan naisten ja miesten välisen täyden tasa-arvon saavuttamista. Lisäksi pidetään tärkeänä, että naiset osallistuvat yhtäläisin ehdoin miesten kanssa yhteiskunnan kehittämiseen eri aloilla.

1 artikla sisältää naisten syrjinnän käsitteen määrittelyn. Naisten syrjintää on kaikki sellainen sukupuolen perusteella tapahtuva syrjintä, poisulkeminen tai rajoittaminen, jonka tarkoituksena (syrjivä kohtelu) tai vaikutuksena (välillinen syrjintä) on heikentää naisille kuuluvaa yhtäläisten ihmisoikeuksien ja perusvapauksien tunnustamista, nauttimista ja toteuttamista kaikilla yh-

3. Riippuvuus muista esityksistä

Suomen lainsäädäntö vastaa tällä hetkellä niitä veloitteita, jotka kaikkinaisen naisten syrjinnän poistamista koskeva yleissopimus asettaa välttämättömiksi edellytyksiksi yleissopimuksen ratifioimiselle lukuun ottamatta yleissopimuksessa tarkoitettua lainsäädäntöön sisällytettävää mainintaa naisten ja miesten välisen tasa-arvon periaatteesta sekä sellaista lainsäädäntötoimintaa, joka kieltää kaiken naisten syrjinnän, ja tehokkaan suojan takaamista kaikkia syrjintätoimia vastaan.

Hallituksen esitykseen naisten ja miesten välisestä tasa-arvoa koskevaksi lainsäädännöksi (HE n:o 57/1985 vp.) sisältyvät ehdotukset laiksi naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta ja laiksi tasa-arvovaltuutetusta ja tasa-arvolautakunnasta täyttävät mainitut veloitteet. Sanottu esitys on annettu eduskunnalle 3 päivänä toukokuuta 1985. Tarkoituksena on, että eduskunta käsittelee sen kuluvaan vuoden syysistuntokauden aikana. Esityksen tultua hyväksytyksi voidaan yleissopimustakin koskeva esitys hyväksyä ja yleissopimus tämän jälkeen ratifioida.

teiskuntaelämän alueilla. Ehdotukseen laiksi naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta sisältyvä syrjinnän kieltö (7 §) kattaa sekä syrjivän kohtelun että välillisen syrjinnän.

2 artikla muodostaa sopimuksen oikeussuojajärjestelmän rungon. Sopimusvaltiot tuomitsevat naisten syrjinnän kaikki muodot. Toiseksi ne sopivat siitä, että ne ryhtyvät kaikkiin asianmukaisiin keinoin viipymättä poistamaan naisiin kohdistuvaa syrjintää.

Artiklan a—g kohdat määrittelevät ne asianomaiset syrjinnän poistamistoimet, joihin sopimusvaltio sitoutuu.

Artiklan a kohta edellyttää, että perustuslakiin tai muuhun asianmukaiseen lainsäädäntöön sisällytetään nimenomaisesti miesten ja naisten tasa-arvoa koskevan periaatteen ilmaiseva säännös tai säännöstö. Hallitusmuodon 5 §:n säännös, jonka mukaan Suomen kansalaiset ovat yhdenvertaiset

lain edessä, tarkoittaa sekä naisia että miehiä. Nimenomaista säännöstä naisten ja miesten tasa-arvosta ei lainsäädäntöömme kuitenkaan sisälly.

Ehdotus laiksi naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta täyttää sopimuskohdan velvoitteen. Ehdotetun lain tavoitteena on naisten ja miesten välisen tasa-arvon edistäminen. Lain soveltamisala on yleinen lukuun ottamatta muun muassa perhesuhteita ja muita henkilökohtaisia suhteita, uskonnonharjoitusta ja sotilaallisia tehtäviä. Ehdotetun lain mukaan määrätään sukupuolten tasa-arvon edistäminen viranomaisten tehtäväksi. Lisäksi sukupuolten tasa-arvon edistämistä sekä tasa-arvoa lisäävien uudistusten valmistelua varten on tasa-arvoasiain neuvottelukunta (455/72).

Artiklan b kohta sisältää yleissopimuksen keskeisimmän vaatimuksen: on hyväksyttävä sellaiset lainsäädäntötoimet, jotka kieltävät kaiken naisten syrjinnän. Sopimuskohta mainitsee lainsäädännön ohella "muut toimet" syrjinnän kieltämiseksi. Näitä voisivat olla esimerkiksi työmarkkinasopimukset tai hallintotoimet.

Voimassa oleva lainsäädäntö ei sisällä sukupuoleen kohdistuvan syrjinnän yleiskieltoa. Työsopimuslain (320/70) 17 §:n 3 momentissa ja merimieslain (423/78) 15 §:n 3 momentissa kielletään työnantajan asettamasta työntekijöitään perusteettomasti eri asemaan muun muassa sukupuolen perusteella. Kielto ei koske työhönottoa. Voimassa olevassa valtion virkamieslainsäädännössä ei ole työsopimuslakia vastaavaa syrjintäkieltoa. Hallituksen esitykseen valtion virkamieslainsäädännön uudistamisesta (HE n:o 238/1984 vp.) sisältyy työsopimuslain 17 §:n 3 momenttia vastaava säännösehdotus viranomaisten velvollisuudesta kohdella virkamiehiä tasapuolisesti. Esitykseen ei sisälly nimenomaista säännöstä tasapuolisesta kohtelusta virkanimityksissä. Syrjinnän kieltoa, joka koskisi muita yhteiskuntaelämän alueita kuin työmarkkinoita, esimerkiksi koulutusta, ei ole.

Ehdotus laiksi naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta sisältää yleisen syrjintäkiellon, syrjintää työelämässä koskevat erityissäännökset sekä syrjivän ilmoittelun kiellon. Ehdotetun lain mukaan syrjintä työelämässä voi aiheuttaa hyvitysvelvollisuuden, syrjivä ilmoittelu on rangaistavaa ja tasa-arvolautakunta voisi kieltää, tarvittaessa uhkasakolla, syrjintäkiellon vastaisen menettelyn jatkamisen. Ristiriita sisäisen lainsäädännön ja sopimuskohtan välillä poistuu edellyttäen, että eduskunta hyväksyy esityksen naisten ja miesten välistä tasa-arvoa koskeväksi lainsäädännöksi.

Sukupuolen perusteella tapahtuvan syrjinnän mahdollinen kriminalisointi rikoslaisissa tulee esille vireillä olevan rikoslain kokonaisuudistuksen yhteydessä.

Artiklan c kohta edellyttää, että naisten oikeuksille annetaan juridinen suoja samoin perusteiden kuin miesten oikeuksille. Tältä osin Suomen lainsäädäntö vastaa täysin sopimusvelvoitetta.

Sopimuskohdan jälkimmäinen osa edellyttää, että naisille taataan tehokas suoja kaikkia syrjintätoimia vastaan toimivaltaisten kansallisten tuomioistuinten ja muiden julkisten instituutioiden välityksellä. Kun Suomen lainsäädäntö ei nimenomaisesti kiellä naisten syrjintää kaikilla yhteiskuntaelämän aloilla, vaan ainoastaan työsuhteessa, voidaan lakiin perustuvan syrjintäkiellon perusteella yleisissä tuomioistuimissa käsitellä ainoastaan viimeainittuja oikeudenloukkauksia. Voimassa olevan oikeuden ei siten voida katsoa takaavan naisille sopimuskohtan edellyttämää tehokasta suojaa kaikkia syrjintätoimia vastaan.

Hallituksen esitys naisten ja miesten välistä tasa-arvoa koskeväksi lainsäädännöksi pyrkii monin tavoin nimenomaisesti tehostamaan oikeus-suojaa. Esitykseen sisältyvässä ehdotuksessa laiksi tasa-arvolautuutetusta ja tasa-arvolautakunnasta ehdotetaan perustettavaksi tasa-arvolain noudattamisen valvontaa varten mainitut erityisviranomaiset. Syrjintäkiellon rikkomisesta työelämässä voidaan myös vaatia tuomioistuimessa hyvitystä. Mikäli eduskunta hyväksyy esityksen, poistuu ristiriita sopimuskohtan ja sisäisen lainsäädännön väliltä.

Artiklan d kohta asettaa julkisille viranomaisille ja laitoksille erityisen velvoitteen pidättäytyä kaikista naisista syrjivistä toimista ja käytännöistä. Hallitusmuodon 5 §:n säännöksen kansalaisten yhdenvertaisuudesta lain edessä katsotaan yleisesti sisältävän viranomaisen kohdistuvan velvoitteen kansalaisten yhdenvertaiseen kohteluun. Hallitusmuodon 92 §:ssä säädetään, että kaikessa virantoimituksessa on tarkoin lakia noudatettava. Syrjinnästä pidättäytymistä edellyttävät myös yleiset hallinto-oikeudelliset periaatteet.

Sopimuskohta edellyttää myös sen varmistamista, että julkiset viranomaiset ja laitokset toimivat sanotun velvoitteen mukaisesti. Viranomaisiin ja laitoksiin kohdistuva yleinen valvonta, luottamuselimet ja hallinnon julkisuus ovat keinoja, joilla syrjinnästä pidättäytymistä voidaan valvoa. Mikäli viranomainen on virkatointa hoitessaan ja päätöksiä tehdessään poikennut kansalaisten yhdenvertaisuusperiaatteesta, voidaan viranomaisena toiminutta henkilöä vastaan nostaa

sytye virkavirheestä. Tällaisia oikeudenkäyntejä ei tiettävästi ole esiintynyt.

Ehdotus naisten ja miesten tasa-arvoa koskevaksi laiksi koskee yhtä hyvin viranomaista kuin yksityistäkin. Ehdotettuun lakiin perustuvat oikeusturvatoimet ovat käytettävissä silloinkin kun viranomaisen on loukannut tasapuolisen kohtelun vaatimusta.

Hallituksen esitykseen virkamieslainsäädännön uudistamiseksi ei sisälly nimenomaista säännöstä tasapuolisesta kohtelusta virkanimityksissä. Esitys ei myöskään sisällä erityistä menettelyä sen tutkimista tai ratkaisemista varten onko tasapuolisuusvaatimusta noudatettu.

Voimassa olevan oikeuden ja sopimusmääräyksen ristiriita poistuu edellyttäen, että eduskunta hyväksyy ehdotuksen laiksi naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta.

Artiklan e kohdan mukaan sopimusvaltio sitoutuu myös henkilöiden, järjestöjen ja yritysten taholta tulevan naisten syrjinnän poistamiseen.

Naiseen kohdistuvan syrjinnän yleiskiellon puuttuminen vaikeuttaa syrjinnän poistamista. Tämä puute korjaantuu, mikäli eduskunta hyväksyy ehdotuksen laiksi naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta.

Artiklan f kohdan mukaan sopimusvaltion tulee ryhtyä toimenpiteisiin naisia syrjivien lakien, muiden säännösten, tapojen ja käytäntöjen poistamiseksi.

Yleissopimuksen ratifiointin valmistelun taivotteena on ollut saattaa sisäinen lainsäädäntö vastaamaan yleissopimusta. Tämän lisäksi suomalaisessa yhteiskunnassa esiintyy muita pyrkimyksiä naisiin kohdistuvan syrjinnän poistamiseksi. Näistä mainittakoon valtioneuvoston kanslian yhteydessä toimivan tasa-arvoasiain neuvottelukunnan toiminta sekä Suomen hallituksen 29 päivänä huhtikuuta 1980 hyväksymä ohjelma sukupuolten tasa-arvon edistämiseksi YK:n naisten vuosikymmenen jälkipuoliskolla 1980—1985, joka koskee kaikkia hallinnonaloja.

Artiklan g kohdan mukaan sopimusvaltion tulee kumota naisia syrjivät rikosoikeudelliset säännökset. Suomen rikoslaisissa ei yleensä erotella sukupuolia. Mikäli näin tehdään — kuten rikoslain 20 luvussa (siveellisyysrikokset), 21 luvun 4 §:ssä (lapsentappo), 22 luvussa (sikiön lähdettämisrikokset), 25 luvun 7 ja 8 §:ssä (naisenryöstö ja enlveeraus) sekä vapausrangaistuksen täytäntöönpanoa koskevissa säännöksissä — naista kohdellaan rikosentekijänä miestä lievemmin tai naiselle annetaan rikosoikeudellisesti parempi suoja kuin miehelle.

Aviomiestä, joka väkivallalla tai uhkauksella pakottaa aviopuolisonsa sukupuoliyhteyteen, ei voida rangaista väkisinmakaamisrikoksesta (rikoslain 20 luvun 1 §), vaan hänet tuomittaisiin yleisten pahoinpitelyä tai pakottamista koskevien säännösten mukaan. Väkisinmakaamisrikoksen uusi määrittely tulee aikanaan esille vireillä olevan rikoslain kokonaisuudistuksen yhteydessä.

3 artikla asettaa sopimusvaltiolle yleisvelvoitteen ryhtyä kaikkiin asianmukaisiin toimiin varmistukseen naisten ihmisoikeudet ja perusvapaudet. Tätä pyrkimystä ilmentää Suomessa tasa-arvoasiain neuvottelukunnan toimeksianto, hallituksen tasa-arvo-ohjelma sekä se, että naisten ja miesten välistä tasa-arvoa koskevan lakiehdotuksen mukaan tulisi viranomaisen tehtäväksi tasa-arvon edistäminen.

4 artiklan mukaan väliaikaiset erityistoimet tosiasiallisen tasa-arvon toteuttamisen jouduttamiseksi sekä äitiysuojaa koskevat erityistoimet eivät ole sopimuksen tarkoittamaa syrjintää. Vastaava periaate sisältyy ehdotukseen naisten ja miesten välistä tasa-arvoa koskevaksi laiksi.

5 artiklan a kohta asettaa sopimusvaltiolle velvoitteen pyrkiä muuttamaan sellaisia ajatustotumuksia ja tapoja, joiden lähtökohtana on käsitys toisen sukupuolen alemmuudesta tai toisen ylemmyydestä.

Olosuhteiden muuttaminen heijastuu myös ajatustapoihin, joten kaikki konkreettiset toimet, joilla naisen asemaa parannetaan ja sukupuolten työnjakoa muutetaan tasapuolisemmaksi, vaikuttavat myös asenteiden muuttumiseen.

Asenteisiin voidaan myös vaikuttaa tiedotuksen, tutkimuksen ja koulutuksen avulla. Nämä ovat tärkeitä keinoja sukupuoleen perustuvien ennakkoluulojen poistamiseksi. Tässä yhteydessä viitataan tasa-arvoasiain neuvottelukunnan ja ehdotuksessa naisten ja miesten välistä tasa-arvoa koskevaksi laiksi mainitun tasa-arvovaltuutetun tehtäviin sekä mainitun lakiehdotuksen ja koululakien (ks. 10 artikla) sisältämiin tasa-arvon edistämistehtäviin.

Artiklan b kohdan mukaan perhekasvatuksessa tulee ymmärtää äitiyden yhteiskunnallinen merkitys ja tunnustaa miesten ja naisten yhteinen vastuu lasten kasvattamisessa, pitäen kuitenkin aina lasten etua ensisijaisena.

Vuoden 1984 alussa voimantulleen sosiaalihuoltolain (710/82) mukaan kunnan tehtävänä on järjestää kasvatus- ja perheneuvolapalveluja. Laissa kasvatus- ja perheneuvonnalla tarkoitetaan asiantuntija-avun antamista kasvatus- ja perheasioissa sekä lapsen myönteistä kehitystä edistävää

sosiaalista, psykologista ja lääketieteellistä tutkimusta ja hoitoa.

Valtakunnallisissa suunnitelmissa sosiaalihuollon ja terveydenhuollon järjestämisestä vuosina 1985—89 todetaan muun muassa, että kasvatusneuvontaa annetaan lasten päivähoidon, lastensuojelun, kasvatusta- ja perheneuvoloiden sekä sosiaalitoimistojen palvelujen yhteydessä.

Suunnitelman mukaan myös terveydenhuollon alueella perhevalmennuksen ja perhekasvatuksen avulla tuetaan perheitä positiivisten käyttäytymismallien valintaan ja vahvistetaan vanhempien valmiuksia ja itsetuntoa kasvattajina.

Parhaillaan on uudisteilla myös äitiys- ja lastenneuvolatoiminta, jossa eräänä tavoitteena on perhekeskeisyyden lisääminen. Äitiys-, isyys- ja vanhempainrahan maksukaudesta, 258 vuorokaudesta, isä voi käyttää 6—12 vuorokautta lapsen syntymän yhteydessä ja viimeisen 158 vuorokauden käytöstä vanhemmat voivat sopia keskenään.

6 artikla edellyttää, että sopimusvaltiot ryhtyvät kaikkiin tarvittaviin toimiin estääkseen naisten kaupan ja naisten prostituutiosta hyötymisen.

Suomen voimassaoleva lainsäädäntö täyttää artiklan vaatimukset. Rikoslain mukaan prostituutiosta hyötyminen on rangaistava teko (rikoslain 25 luvun 1 a § sekä 20 luvun 8 §).

7 artikla edellyttää naisten syrjinnän poistamista maan poliittisesta ja julkisesta elämästä. Erityisesti on varmistettava a kohdan mukaan naisten äänioikeus ja vaalikelpoisuus ja b kohdan mukaan oikeus osallistua hallituksen politiikan muodostamiseen ja toteuttamiseen, toimia julkisen viran haltijoina ja suorittaa kaikkia julkisia tehtäviä.

Suomen lainsäädännössä ei ole mitään, mikä vähentäisi naisten oikeuksia verrattuna miesten oikeuksiin osallistua poliittiseen toimintaan tai tulla nimitetyksi julkisiin virkoihin sotilaallisia tehtäviä lukuunottamatta. Naisten osallistumisella poliittisten tehtävien hoitamiseen on Suomessa suhteellisen pitkät perinteet ja naisten osuus poliittisessa päätöksenteossa on kansainvälisen mittapuun mukaan korkea. Naisia on kuitenkin lukumääräisesti vähän korkeissa poliittisissa luottamustoimissa ja virkatehtävissä. Suomen hallituksen tasa-arvo-ohjelma vuosille 1980—1985 edellyttää sukupuolten tasa-arvon edistämistä valtionhallinnossa ja naisten kannustamista vaatimpiin tehtäviin.

Valtion komitealaitoksella on tärkeä merkitys lainsäädännöllisten uudistusten suunnittelussa. Valtiovarainministeriön ohje komiteapäätöksen

soveltamisesta (4.10.1978) samoin kuin hallituksen tasa-arvo-ohjelma vuosille 1980—1985 edellyttävät naisten osuuden lisäämistä komitealaitoksessa. Naisten osuus komiteoiden ja vastaavien toimielinten jäsenistä oli vuonna 1984 12 prosenttia. Täysin vailla naisjäseniä oli 46 prosenttia komiteoista vuonna 1984.

Naisten ja miesten välistä tasa-arvoa koskevan lakiehdotuksen eräänä tarkoituksena on vahvistaa naisten asemaa myös komitealaitoksessa. Siihen sisältyy säännös (4 §), jonka mukaan valtion komiteoissa, neuvottelukunnissa ja muissa vastaavissa toimielimissä tulee, jollei erityisistä syistä muuta johdu, olla sekä naisia että miehiä.

Artiklan c kohdan tarkoittama naisten oikeus osallistua miesten kanssa samoin ehdoin julkiseen ja poliittiseen elämään liittyvien kansalaisjärjestöjen ja yhdistysten toimintaan on Suomessa toteutettu. Yhdistymisvapautteen kuuluva oikeus perustaa yhdistyksiä ja liittyä niihin sekä erota niistä on sama naisille ja miehille.

8 artikla koskee naisten osallistumista kansainväliseen toimintaan. Sopimusvaltion tulee varmistaa naisille ja miehille samanlaiset mahdollisuudet edustaa hallitusta kansainvälisellä tasolla ja osallistua kansainvälisten järjestöjen työhön.

Muodollisesti naisilla ja miehillä on mahdollisuus samoin perustein edustaa hallitusta kansainvälisellä tasolla ja osallistua kansainvälisten järjestöjen työhön. Vuonna 1983 nimitetyissä 71 valtuuskunnassa oli naisjäsenten määrä keskimäärin 9 prosenttia. 46 valtuuskunnassa ei ollut yhtään naista.

Naisten osuuden lisääminen artiklakohdan mainitsemisessa tehtävissä sisältyy hallituksen tasa-arvo-ohjelmaan vuosille 1980—1985 sekä ulkoasiainministeriön tasa-arvo-ohjelmaan, joka osoittaa myös tarkempia keinoja tämän tavoitteen toteuttamiseksi.

Edellä mainitun lakiehdotuksen 4 §:n säännös kattaa myös osallistumisen kansainväliseen yhteistyöhön.

9 artikla koskee kansalaisuutta. Suomen lainsäädäntö täyttää artiklan 1 kohdan vaatimuksen naisten ja miesten yhtäläisestä oikeudesta saada, muuttaa ja säilyttää kansalaisuutensa.

Artiklan 2 kohdan vaatimus naisten ja miesten yhtäläisestä oikeudesta vaikuttaa lapsen kansalaisuuden määrääytymiseen toteutettiin kansalaisuuslain muutoksella (584/84).

10 artiklan yleisvelvoite koskee naisten syrjinnän poistamista, jotta naisille voitaisiin varmistaa samat oikeudet kuin miehille koulutuksessa.

Suomen koululainsäädännössä ei ole naisia syrjiviä säännöksiä. Lisäksi ehdotukseen laiksi naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta sisältyvä syrjinnän kielto koskee sekä yksityistä että julkista opetustoimintaa.

Artiklan a ja b kohdat koskevat yhtäläisten mahdollisuuksien varmistamista naisille ja miehille kaikenlaiseen koulutukseen, ammatinvalinnan ohjaukseen sekä samantasoiseen opetukseen ja samoihin opinto-ohjelmiin. Näiden velvoitteiden voidaan katsoa toteutuneen Suomessa.

Artiklan c kohdan mukaan sopimusvaltion on ryhdyttävä erityisiin toimenpiteisiin varmistamiseen miesten ja naisten kaavamaisen roolijaon poistamisen kaikenlaisesta ja tyyppisestä koulutuksesta.

Tyttöjen ja poikien opetus on muodollisesti ja myös käytännössä pääasiassa samanlaista. Yleiset naiset ja miehiä koskevat asenteet heijastuvat kuitenkin myös kasvatukseen. Artiklan tarkoittama kaavamainen roolijako ilmenee Suomessa kuten muissakin Länsi-Euroopan teollistuneissa maissa erityisesti ammatinvalinnassa. Sukupuolen ja ammatinvalinnan yhteys on läheisempi keskiasteen ammatillisessa koulutuksessa kuin korkeakoulutuksessa. Ammatillisessa koulutuksessa vuonna 1979 olleista opiskelijoista kaksi viidennestä (43 prosenttia) oli täysin nais- tai vastaavasti miesvaltaisilla aloilla (enemmistönä olevan sukupuolen osuus yli 90 prosenttia), kaksi viidennestä nais- tai miesenemmistöisillä aloilla (enemmistönä olevan sukupuolen osuus 60—79 prosenttia) ja vain yksi viidennes aloilla, joilla naisten ja miesten osuus vaihteli 40:stä 59:een prosenttiin. Ammatinvalinnan ja sukupuolen välinen yhteys vähenee korkeakouluasteella nopeammin, keskiasteella erittäin hitaasti.

Viime vuosina uusituilla koululaeilla pyritään kaavamaisen sukupuolijaon poistamiseen. Keskiasteen koulutuksen kehittämistä (474/78), peruskoulua (476/83) ja lukiota (477/83) koskeviin lakieihin sekä ehdotuksen naisten ja miesten välistä tasa-arvoa koskevaksi laiksi sisältyy sukupuolten tasa-arvon edistämistä koulutuksessa koskeva velvoite.

Opetusministeriö asetti 17 päivänä elokuuta 1983 toimikunnan, jonka tehtävänä on muun muassa laatia ehdotus siitä, miten opetussuunnitelmiä, kasvatusta, työtapoja, opettajankoulutusta ja opinto-ohjaajan koulutusta tulisi kehittää, jotta koululakeihin sisältyvä tasa-arvo tavoite eri koulumuodoissa sekä poikien ja tyttöjen ammatinvalinnan laajentamisvelvoite voitaisiin toteut-

taa. Toimikunnan tehtävänä on myös käynnistää mainittuihin tavoitteisiin pyrkiviä kokeiluja.

Kouluhallitus ja ammattikasvatushallitus pyrkivät edistämään sukupuolten tasa-arvoa myös hyväksyessään oppimateriaaleja. Tähän tehtävään tullaan kiinnittämään enenevää huomiota, mikäli naisten ja miesten välistä tasa-arvoa koskevan lakiehdotuksen 5 §:ään sisältyvä oppiaineistoa koskeva velvoite hyväksytään.

Artiklan d kohdan mukaan naisten tulee saada opintoapurahoja samoin perustein kuin miesten. Opiskelijoiden taloudellinen tuki määräytyy Suomessa naisille ja miehille samoin perustein. Lisäksi perheellisten opiskelijoiden tukea on parannettu 1 päivänä heinäkuuta 1984 ja 1 päivänä heinäkuuta 1985 voimaan tulleilla opintotukilain muutoksilla (48/83 ja 166/85).

Artiklan e kohdan mukaan sopimusvaltion tulee varmistaa naisille ja miehille yhtäläiset mahdollisuudet jatko-opetukseen, aikuisopetukseen ja sellaiseen opetukseen, jonka tarkoituksena on vähentää naisten ja miesten koulutuksen eroja. Suomessa naisten ja miesten koulutustasot erot ilmenevät vasta yliopistollisessa jatkokoulutuksessa. Naisten osuus lisensiaattitutkinnon suorittaneista on viime vuosina ollut neljäsosa ja tohtoriksi väitelleistä viidennes. Naisten osuus on myös alhainen tieteellisen tutkimuksen parissa.

Artiklan f kohdan mukaan tulee erityisesti pyrkiä vähentämään naisopiskelijoiden opiskelun keskeyttämistä. Toisin kuin monissa muissa maissa naiset eivät Suomessa keskeytä opintojaan useammin kuin miehet.

Artiklan g kohdan mukaan naisille tulee taata yhtäläiset mahdollisuudet osallistua aktiivisesti urheiluun ja liikuntakasvatukseen. Suomessa naisten ja miesten oikeus osallistua liikuntakasvatukseen on yhtäläinen. Naisten liikuntaharrastuksella on pitkät ja arvostetut perinteet. Sen taloudellinen tuki on kuitenkin pienempi kuin miesten liikuntaharrastuksen.

Artiklan h kohta koskee perhesuunnittelua. Tätä kysymystä on käsitelty edellä 5 artiklan b kohdan yhteydessä.

11 artiklan 1 kappaleen a kohdan mukaan sopimusvaltion tulee varmistaa kaikille ihmisille sukupuolesta riippumaton oikeus osallistua työelämään. Hallitusmuodon 6 § 2 momentin mukaan valtiiovallan asiana on tarvittaessa järjestää kansalaisille työtä, mikäli laissa ei ole toisin säädetty. Tämä kohta edellyttää myös, että työvoimapolitiikkaan ei sisälly naisia syrjiviä piirteitä ja ettei naisten työhönohallistumiselle aseteta minkäänlaisia rajoituksia.

Kappaleen b kohdan mukaan naisille ja miehille tulee varmistaa samat työmahdollisuudet mukaan lukien samojen valintaperusteiden soveltaminen työhönnotossa. Työsopimuslain 17 §:n 3 momenttiin ja merimieslain 15 §:n 3 momenttiin sisältyvä tasapuolisen kohtelun vaatimus ei koske työhönottoa. Sitä vastoin katsotaan hallitusmuodon 5 §:n säännöksen kansalaisten yhdenvertaisuudesta lain edessä sekä 86 §:n säännöksen nimittämis- ja ylentämisperusteista käsittävän nykyään virkamiehen sukupuoleen perustuvan erityiskohtelun kiellon. Tasapuolisesta kohtelusta työhönnotossa on säännöksiä ehdotetussa laissa naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta. Lakiehdotus kattaa myös virkaannimittämisen. Artiklakohdan ilmaisemaa tavoitetta pyritään edistämään myös naisten ja miesten välistä tasa-arvoa koskevan lakiehdotuksen 6 §:llä, jonka mukaan työnantajan velvollisuutena on edistää tasa-arvoa. Ehdotuksen mukaan työnantajan tulee toimia siten, että avoimna oleviin tehtäviin hakeutuisi sekä naisia että miehiä, edistää naisten ja miesten tasapuolista sijoittumista erilaisiin tehtäviin sekä kehittää työoloja sellaisiksi, että ne soveltuvat sekä naisille että miehille. Tasa-arvon edistämismuutokset koskisi sekä julkista että yksityistä työnantajaa.

Kappaleen c ja d kohdan mukaan sopimusvaltio sitoutuu samojen oikeuksien varmistamiseen miehille ja naisille kaikissa palvelussuhteeseen liittyvissä asioissa. Työsopimuslain 17 §:n 3 momentissa kielletään syrjintä sukupuolen perusteella työsuhhteessa. Hallituksen esitys virkamieslainsäädännön uudistamiseksi sisältää säännöksen viranomaisen velvollisuudesta kohdella alaisiaan virkamiehiä tasapuolisesti. Tähän velvollisuuteen liittyy virkavastuu ja sen rikkomisesta on kurinpidolliset seuraamukset. Naisten ja miesten välistä tasa-arvoa koskevan lakiehdotuksen eräänä tarkoituksena on täydentää palvelussuhteen aikaisen oikeussuojan tehokkuutta artiklakohtien mainitsemilla aloilla.

Kappaleen e kohdan mukaan sopimusvaltioiden tulee ryhtyä kaikkiin tarvittaviin toimenpiteisiin varmistamaan miesten ja naisten tasa-arvon pohjalta samat oikeudet sosiaaliturvaan liittyvissä asioissa.

Vanhuuden, työkyvyttömyyden ja työttömyyden perusteella eläkkeelle pääsemisen edellytykset ovat lainsäädännössämme sukupuolesta riippumatta samat. Myöskään sairauden perusteella myönnettävien toimeentuloetuuksien saamisessa ei ole eroa miesten ja naisten välillä.

Rintamasotilaseläkettä voivat saada vuosien 1939—45 sotiin osallistuneet miehet 55 vuotta täytettyään. Vastaava oikeus on myös näihin sotiin osallistuneilla naisilla (rintamasotilaseläkelain muutos; 20/82).

Perhe-eläkejärjestelmä kohtelee nais- ja miespuolisia leskiä eri tavalla. Yksityiset työeläkejärjestelmät ja kansaneläkejärjestelmä antavat leskeneläkkeen vain naiselle. Tapaturmavakuutusjärjestelmän, kunnallisen eläkejärjestelmän ja merimieseläkejärjestelmän mukaan mies voi olla perhe-eläkkeensaajana, jos hänen toimeentulonsa on ollut puolisoista riippuva. Ainoastaan valtion eläkejärjestelmä lähtee siitä, että perhe-eläkkeensaajana voi olla sekä nainen että mies.

Leskeneläkejärjestelmä voidaan tulkita 4 artiklan 1 kohdan tarkoittamaksi väliaikaistoimenpiteeksi naisten tosiasiallisen tasa-arvon toteuttamiseksi. Artikla 11 velvoittaa kyllä varmistamaan oikeudet sosiaaliturvaan tasa-arvon pohjalta. Nykyistä järjestelmää voidaan pitää miehiä syrjivänä.

Perhe-eläkejärjestelmän uudistaminen on viireillä. Valtioneuvosto asetti 14 päivänä huhtikuuta 1983 toimikunnan laatimaan tätä koskevaa ehdotusta. Toimikunnan jatkettu määräaika päättyy 30 päivänä huhtikuuta 1986.

Sukupolvenvaihdoseläkejärjestelmän (maalousryttäjäeläkelaki; 467/69 myöhempien muutoksineen) mukaan eläkkeen saamiseen oikeuttava ikä on 55 vuotta sekä mies- että naispuolisten maatalousryttäjien osalta. Aikaisemmin ainoastaan naispuolisia maatalousryttäjiä koskenut oikeus eläkkeeseen ennen varsinaisen eläkeiän saavuttamista siinä tapauksessa, että puoliso on sukupolvenvaihdoseläkkeeseen oikeutettu, on nyttemmin ulotettu koskemaan myös miespuolisia maatalousryttäjiä (maalousryttäjien eläkelain muutos; 49/85). Luopumiseläkejärjestelmässä (luopumiseläkelaki; 16/74 myöhempien muutoksineen) eläkkeen saamisen edellytyksenä on, että luopuja on luopumisen tapahtuessa täyttänyt 55 vuotta. Tästä poikkeuksena naispuolisen lesken tai sellaisen naispuolisen luopujan osalta jonka puoliso on oikeutettu luopumiseläkkeeseen, eläkkeeseen oikeuttava ikä on 45 vuotta.

Työeläkejärjestelmään kuuluva niin sanottu täysitehoinen työkyvyttömyysturva jatkuu yleensä yhden vuoden työsuhteen päättymisen jälkeen. Työkyvyttömyysturvaa voidaan sellaisen naisen osalta, jolla on hoidettavanaan alle kolmivuotias lapsi pidentää korkeintaan yhdeksään vuoteen. Vastaavaa oikeutta ei ole miehellä. Tätäkin eroa

naisen ja miehen sosiaaliturvassa voidaan pitää 4 artiklan 1 kohdan tarkoittamana väliaikaisena toimepiteenä.

Työeläkejärjestelmän vanhuuseläkeikä on 65 vuotta molemmille sukupuolille. Alempi eläkeikä voidaan järjestää vapaaehtoisena lisäetuna. Joissakin tapauksissa naisten eläkeikä on määrätty miesten eläkeikää alemmaksi. Naiset on tällöin asetettu miehiä edullisempaan asemaan. Kuitenkin joissakin työpaikoissa pidetään alempaa eläkeikää myös ehdottomana eromaisikänä. Jos samalla eläkkeen karttumista ei ole nopeutettu eläkeiän alentamista vastaavasti, voi eläke jäädä huomattavasti pienemmäksi kuin jos työntekijä olisi saanut työskennellä laissa olevaan 65 vuoden eläkeikään asti.

Artiklan 11 sisältämän veloitteen varmistaa oikeudet sosiaaliturvaan tasa-arvon pohjalta voidaan katsoa asettavan tavoitteeksi eläkejärjestelmien kehittämisen niihin sisältyvien oikeuksien yhdenmukaistamiseksi tasa-arvon periaatteen pohjalta.

Kappaleen f kohdan mukaan sopimusvaltioiden on taattava oikeus terveellisiin ja turvallisiin työolosuhteisiin, mukaan lukien suvunjatkamisfunktioiden suojaaminen. Työsopimuslain 32 §:n 1 momentissa ja työturvallisuuslain (229/58) 9 §:n 1 momentissa on säännökset oikeudesta terveellisiin ja turvallisiin työolosuhteisiin. Niiden mukaan työnantajan on huolehdittava työturvallisuudesta ja otettava varteen kaikki, mikä muun muassa työntekijän sukupuoleen ja hänen muihin edellytyksiinsä katsoen kohtuuden mukaan on tarpeellista työntekijän suojelemiseksi joutumasta työssä alttiiksi tapaturmille tai saamasta työn johdosta haittaa terveydelleen.

Naisia koskevia erityissäännöksiä on työlaissäädännössämme vähän. Synnytysloman aikaisesta suojelusta on säädetty työsopimuslain 34 §:n 2 momentissa. Työturvallisuuslain 37 §:n mukaan naista ei saa käyttää kaivostyöhön verrattavaan työhön maan alla. Vastaava kielto eräin poikkeuksin sisältyy myös kaivoslain (503/65) 58 §:n 1 momenttiin. Lailla on rajoitettu myös nuorten naisten pitämistä eräissä lastaus- ja purkaustöissä (105/30). Lyijyvalkoisen ja lyijysulfaatin käytön kieltämisestä eräissä maalaustöissä annetulla lailla (101/29) rajoitetaan naisten käyttöä ammatillaiseen maalaustyöhön.

Työaikalain (604/46) 14 §:n 1 momenttiin sisältyy laaja naisten yötyötä koskeva kielto. Sitä ei kuitenkaan ole voitu käytännössä toteuttaa ja sen täytäntöön panemista on lykätty määräaikailla laeilla. Lakia väliaikaisista poikkeuksista

naisten yötyökieltoa koskevista säännöksistä on muutettu viimeksi vuoden 1984 lopussa (996/84). Samalla on lupajärjestelmää kevennetty. Työsuojelulainsäädännön tarkistamiseksi hallitus on 16 päivänä toukokuuta 1985 antanut esityksen työturvallisuuslain ja eräiden siihen liittyvien lakien muuttamisesta (HE n:o 81/1985 vp.). Se sisältää eräitä velvoitteita myös sikiön ja perimän suojelusta. Valtioneuvosto on 12 päivänä huhtikuuta 1985 vahvistanut valtakunnallisen työympäristöohjelman.

Artiklan 2 kappaleen mukaan sopimusvaltion tulee ryhtyä tarvittaviin toimenpiteisiin varmistukseen naisten tosiasiallisen oikeuden työhön avioliitosta ja äitiydestä huolimatta. Kappaleen a kohdan mukaan irtisanominen raskauden tai äitiysloman johdosta on kiellettävä rangaistuksen uhalla ja lisäksi on kiellettävä siviilissäätöön perustuva syrjintä irtisanomisen yhteydessä.

Suomessa yleinen irtisanomissuoja koskee työntekijöitä riippumatta sukupuolesta. Irtisanominen edellyttää "erityisen painavia syitä" (työsopimuslain 37 §:n 2 mom.). Irtisanominen raskauden, äitiysloman, vanhempainloman ja hoitovapaan vuoksi on kielletty (työsopimuslain 37 §:n 4 mom.). Seuraamuksena on vahingonkorvaus (työsopimuslain 51 §). Todistustaakka on työnantajalla, jonka on osoitettava muu irtisanomisen syy kuin raskaus. Lisäksi on säädetty irtisanomismenettelylaki (124/84).

Voimassa olevan virkamieslainsäädännön mukaan irtisanomissuoja vaihtelee eri virkamiesryhmien kesken. Ylimääräisten toimenhaltijoiden ja tilapäisten toimihenkilöiden irtisanomista koskevat säännökset eivät täytä 2 kappaleen a kohdan vaatimuksia. Ylimääräiset toimehaltijat voidaan irtisanoa noudattaen yhden kuukauden irtisanomisaikaa. Irtisanomisoikeuden rajoituksia ei ole. Kuitenkin myös näiden virkamiesten palvelussuhteen päättämiseksi edellytetään päteviä syitä. Ristiriita on tarkoitus poistaa ehdotetulla valtion virkamieslailla (HE n:o 238/1984 vp.). Lakiehdotus sisältää irtisanomiskiellon raskauden ja äitiysloman vuoksi (46 § 3 ja 4 mom.).

Kappaleen b kohdan mukaan sopimusvaltioiden tulee ryhtyä toimenpiteisiin palkallisen äitiysloman myöntämiseksi tai järjestääkseen muun äitiysloman, johon liittyy palkkaan verrattavat sosiaalietuudet, menettämättä aikaisempaa työpaikkaa, katkaisematta työsuhdetta, vähentämättä palveluvuosien määrää tai menettämättä muita sosiaalietuuksia.

Työsopimuslain 34 §:n 1 momentin mukaan naispuolisella työntekijällä on oikeus saada äitiy-

ja vanhempainlomaksi se aika, johon hänelle sairausvakuutuslain mukaan tulevan äitiys- tai vanhempainrahan katsotaan kohdistuvan tai jollei hänellä ole oikeutta kyseiseen etuuteen, katsottaisiin kohdistuvan, jos hänellä sellainen oikeus olisi (työsopimuslain muutos; 30/85). Äitiysrahaa suoritetaan sairausvakuutuslain 23 §:n mukaan 100 arkipäivältä ja vanhempainrahaa 158 arkipäivältä välittömästi äitiysrahakauden jälkeen (lain muutos; 32/85). Äitiys-, isyys- tai vanhempainlomalta taikka hoitovapaalta palautuvalle työntekijällä on oikeus palata aikaisempaan tai siihen rinnastettavaan työhön (työsopimuslain 34 §:n c kohta). Äitiys- ja vanhempainlomaan liittyvää työsuhdeturvaa on lisäksi käsitelty edellä a kohdan yhteydessä. Äitiys ja vanhempainrahan määrä on noin 80 prosenttia vuosityöansiosista (sairausvakuutuslain muutos; 1119/83). Äitiys- ja vanhempainloma ei vähennä palvelusvuosiin perustuvia sosiaalietuuksia.

Kappaleen c kohta edellyttää tarpeellisten palvelujen muun muassa lasten päivähoiton kehittämistä, jotta vanhemmat voivat hoitaa sekä perheeseen että työhön kohdistuvat velvollisuutensa.

Lasten päivähoiton järjestäminen on säädetty kunnan tehtäväksi (laki lasten päivähoitosta; 36/73). Kunnan on huolehdittava siitä, että päivähoitoa on saatavissa tarvetta vastaavasti. Lasten päivähoitosta annetun lain muuttamisesta annetulla lailla (48/85) ja lasten kotihoidon tuesta annetulla lailla (24/85) luotiin alle kolmivuotiaiden lasten vanhemmille oikeus valita kunnan järjestämän päivähoitopaikan ja kotihoidon tuen välillä. Valinta-oikeus tulee täydessä laajuudessaan voimaan vuonna 1990 (laki lasten kotihoidon tuesta annetun lain voimaantulosta; 25/85).

12 artikla edellyttää naisten syrjinnän poistamista terveydenhoidosta ja terveydenhoitopalvelujen, perhesuunnitteluun mukaan lukien, järjestämistä naisten ja miesten tasa-arvon pohjalta. Artiklan 2 kappale korostaa raskauden ja synnytyksen vuoksi tarpeellisten palveluiden järjestämistä. Lisäksi 14 artiklan 2 kappaleen b kohta korostaa vastaavien palvelujen turvaamista maaseudun naisille.

Kansanterveyslain (66/72) mukaan kunnan tehtävänä on järjestää terveyden- ja sairaanhoito kunnan asukkaille. Terveysneuvonta sisältää yksilökohtaiset terveystarkastukset raskauden aikana ja synnytyksen jälkeen. Terveyskeskusten toimintaan sisältyy perhesuunnittelu. Suomen tervey-

denhoitojärjestelmä vastaa 12 artiklan määräyksiä.

13 artiklan asettaman yleisvelvoitteen mukaan sopimusvaltion tulee poistaa naisiin kohdistuva syrjintä myös niiltä talous- ja yhteiskuntaelämän aloilta, joita sopimuksen muissa kohdissa ei ole käsitelty. Artikla täydentää muiden artiklojen sisältämiä velvoitteita.

Perheellisysetuuksia esiintyy Suomen lainsäädännössä lähinnä sosiaaliturvan alalla. Näiden osalta viitataan 11 artiklan perusteluihin.

Sopimuskohtaan mukaan sopimusvaltion on erityisesti varmistettava naisten ja miesten tasa-arvon pohjalta samat oikeudet erilaisiin luottomuotoihin. Luotonantoa kokevat säännökset eivät missään kohdin aseta luotonhakijaa eri asemaan sukupuolen perusteella.

Ehdotettu tasa-arvolainsäädäntö on soveltamisalaltaan yleinen ja täyttää näin ollen artiklassa tarkoitettua yleisvelvoitteen.

14 artiklan mukaan sopimusvaltioiden tulee varmistaa, että yleissopimusta sovelletaan myös maaseudun naisiin. Sopimusvaltiot velvoitetaan poistamaan naisten syrjintä maaseudulla ja varmistamaan, että naiset osallistuvat maaseudun kehittämiseen ja hyötyvät siitä.

Suomessa on väestön taloudellisia, sosiaalisia ja sivistyksellisiä oloja kehitettäessä pyritty ottamaan huomioon myös maaseudun erityisolosuhteet.

Artiklan 2 kappaleen c kohdan mukaan maaseudun naisten tulee hyötyä välittömästi sosiaaliturvaohjelmista. Maatalousyrittäjien eläkelakia on muutettu (882/82) siten, että emännän työ voidaan aikaisempaa taa-arvoisemmin ottaa huomioon eläkettä määrättäessä. Vuoden 1983 alusta lukien on maatalousyrittäjänä toimivien emäntien ja isäntien eläkkeen perustana oleva työtulo voitu jakaa kahtia. Vuoden 1984 alusta lukien on periaatteessa ollut mahdollista saada raskauden ja synnytyksen vuoksi lomittaja 120 päiväksi (laki maatalousyrittäjien vuosiloman ja sijaisavun järjestämisestä; 1051/83). Käytännössä lomittajapula vaikeuttaa tämän etuuden käyttöä. Vuonna 1985 viikkovapaasta tuli lakisääteinen (laki maatalousyrittäjien lomituspalveluista; 2/85).

Kappaleen d kohta korostaa koulutuksen saamista, muun muassa teknisen ammattitaidon parantamista. Maatalouden emännän ammatinvalinta poikkeaa muista ammatinvalinnoista siinä, että se tapahtuu usein aikuisiässä ja avioliiton solmimisen yhteydessä. Tämä asettaa erityisvaatimuksia ammatillisen koulutuksen järjestämiselle.

Kappaleen e ja g kohdat korostavat mahdollisuuksia itsenäiseen ammatinharjoittamiseen, osuuskunta- ja yhdyskuntatoimintaan. Naisten osuus maatalouden tuotannollisissa ja markkinointia harjoittavissa osuustoiminnallisissa järjestöissä vähenee voimakkaasti siirryttäessä paikallisista yhdistyksistä keskusjärjestöjen ylempiin elimiin. Osuuskuntien säännöt eivät kuitenkaan enää aseta estettä naisten osallistumiselle.

15 artiklan 1 kappaleen mukaan sopimusvaltion tulee taata naisille ja miehille oikeudellinen tasa-arvo. Tämä periaate on Suomen kansalaisten osalta toteutunut. Hallitusmuodon 5 §:n ilmaisema kansalaisten yhdenvertaisuusperiaate asettaa viranomaiselle velvollisuuden kohdella kansalaisia yhdenvertaisesti.

Artiklan 2 kappaleen ensimmäinen osa edellyttää, että naisille myönnetään yksityisoikeudellisissa kysymyksissä sama oikeustoimikelpoisuus kuin miehille sekä samat mahdollisuudet käyttää sitä. Naisten ja miesten oikeustoimikelpoisuus määräytyy Suomessa samoin perustein. Kappaleen jälkimmäisessä osassa edellytetään, että sopimusvaltio myöntää naisille yhtäläiset oikeudet tehdä sopimuksia, hallita omaisuutta ja saada yhtäläinen kohtelu oikeudenkäynnin kaikissa vaiheissa. Mitään sellaisia virallisia normeja, jotka rajoittaisivat naisten edellä tarkoitettuja yhtäläisiä oikeuksia, ei Suomessa ole.

Artiklan 3 kappale koskee oikeustoimikelpoisuutta rajoittavia asiakirjoja. Suomessa ei ole voimassa sopimuksia tai oikeudellisia asiakirjoja, jotka rajoittaisivat naisten oikeustoimikelpoisuutta.

Artiklan 4 kappale edellyttää, että liikkumisvapautta koskeva lainsäädäntö kohdistuu samalla tavalla naisiin ja miehiin, sen sijaan sopimus ei edellytä täydellistä liikkumisvapautta. Hallitusmuodon 7 § takaa Suomen kansalaisille sopimusmääräystä laajemman liikkumisvapauden, mikäli lailla ei ole toisin säädetty.

Liikkumisvapautta rajoittava irtolaislaki on ehdotettu kumottavaksi hallituksen esityksessä päihdehuoltolaiksi (HE n:o 246/1984 vp.). Verotuskunnan määräytymistä koskevat verotussäännökset eivät estä puolisoita vapaasti valitsemasta asuin- ja kotipaikkakuntaansa eivätkä näin ollen ole ristiriidassa sopimusmääräysten kanssa.

16 artiklan 1 kappale edellyttää, että sopimusvaltio ryhtyy kaikkiin tarvittaviin toimenpiteisiin poistaakseen naisten syrjinnän kaikissa avioliittoon ja perhesuhteisiin liittyvissä asioissa. Sopimusvaltioiden tulee erityisesti turvata miesten ja

naisten tasa-arvon pohjalta kappaleen a—h kohdissa lähemmin täsmennetyt oikeudet.

Kappaleen a kohdan mukaan naisella ja miehellä tulee olla sama oikeus solmia avioliitto. Avioliittolain (234/29) 2 §:n mukaan miehen avioliittoikäksi on säädetty 18, naisten 17 vuotta. Sanottua ikää nuorempi voi kuitenkin solmia avioliiton, jos tasavallan presidentti antaa tähän luvan. Miehen ja naisen erilainen avioliittoikä on oikeusministeriön lausunnon mukaan ristiriidassa kyseisen sopimuskohdan kanssa. Avioliittolakikomitea (1972:A21) sekä avioliittotoimikunta (1983:20) ovat ehdottaneet, että avioliittoikäksi säädetäisiin 18 vuotta erottelematta avioliittoon aikovia sukupuolen perusteella. Avioliittolain muutos on valmisteltavana oikeusministeriössä. Tarkoituksena on, että avioliittoikä muutetaan 18 vuodeksi myös naiselle.

Kappaleen b kohta koskee avioliiton solmimisen vapautta ja aviopuolison vapaan valinnan periaatetta. Suomen lainsäädäntöön ei sisälly säännöksiä, jotka avioliiton solmimisoikeuden osalta poikkeaisivat miehen ja naisen tasa-arvon periaatteista.

Kappaleen c kohta edellyttää naiselle ja miehelle yhtäläisiä oikeuksia ja vastuuta avioliiton aikana ja sen purkautuessa. Avioliittolain 55 §:n mukaan vaimo ei ole avioliiton purkautumisen jälkeen velvollinen vastaamaan velasta, joka on tehty miehen erityisten tarpeiden tyydyttämiseksi, sellaisella omaisuudella, jonka vaimo on avioliiton purkautumisen jälkeen työllään ansainnut. Ottaen huomioon, että naisten ansiotas Suomessa on alhaisempi kuin miesten, voidaan säännöstä kuitenkin pitää 4 artiklan 1 kappaleen mukaan sallittuna väliaikaistoimena. Avioliittolakikomitea on vuonna 1976 julkaisemassaan II mietinnössä (1976:29) ehdottanut, että uuteen lainsäädäntöön ei sisällytetäisi lainkaan säännöksiä, jotka asettaisivat puoliset yhteisesti vastuuseen perheen elatusta tai puolison erityisiä tarpeita varten tehdystä velasta (talousvelka).

Kappaleen d kohta edellyttää, että vanhemmilla tulee olla samat oikeudet ja vastuu lapsensa nähden siviilisäädystä riippumatta. Lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta annetulla lailla (361/83) sekä holhouslain muutoksella (368/83) toteutettiin molempien vanhempien yhtäläiset oikeudet ja vastuu lapsensa huoltajina ja holhoojina sukupuolesta ja siviilisäädystä riippumatta.

Lapsen vanhemmat, jotka lapsen syntyessä ovat avioliitossa keskenään, ovat kumpikin lapsen huoltajia ja holhoojia. Jos vanhemmat eivät ole avioliitossa keskenään, äiti on lapsen huoltaja ja

holhooja. Lapsen huolto ja holhous voidaan myös järjestää toisin joko vanhempien tekemällä sopimuksella tai tuomioistuimen päätöksellä. Laki ei aseta kumpaakaan vanhempaa toisen edelle, vaan lapsen huoltoa ja holhousa koskeva asia on ratkaistava ennen kaikkea lapsen edun mukaisesti. Lapsen huolto voidaan siten uskoa molemmille vanhemmille yhteisesti, vaikka vanhemmat eivät ole avioliitossa keskenään, taikka yksin lapsen isälle. Vanhemmat voivat myös avioeron jälkeen molemmat olla lapsen huoltajia ja holhoojia.

Kappaleen e kohta edellyttää aviopuolisoiden yhtäläisiä oikeuksia päättää vapaasti ja vastuuntuntoisesti lasten lukumäärästä ja ajoituksesta sekä saada tätä koskevaa neuvontaa ja välineitä. Perhesuunnittelua on käsitelty edellä 5 artiklan b kohdan yhteydessä.

Kappaleen f kohta edellyttää, että sopimusvaltiot turvaavat naisille ja miehille yhtäläiset oikeudet ja vastuun lapsen holhouksen, huollon, valvonnan ja lapseksi ottamisen suhteen pitään kaikissa tapauksissa lapsen etua ensisijaisena.

Kuten edellä saman kappaleen d kohdan yhteydessä on todettu, lapsen huoltoa ja tapaamis-oikeutta sekä holhousa koskevilla lainsäädännön muutoksilla on toteutettu molempien vanhempien yhtäläiset oikeudet ja vastuu. Lailla lapsen huollosta ja tapaamis-oikeudesta on pyritty tukemaan myös vanhempien tosiasiallista yhdenvertaisuutta lapsen huoltajina korostamalla sitä, että huoltajien tulee pääsääntöisesti yhdessä tehdä lasta koskevat päätökset. Lapsen oikeudesta elatukseen ja elatusvastuusta on säädetty lailla lapsen elatuksesta (704/75). Laki kohtelee molempia vanhempia samalla tavalla sukupuolesta riippumatta. Naisen ja miehen oikeudet ja velvollisuudet lapseksiottamista koskevan lain (153/85) mukaan ovat yhtäläiset. Naisen asemaa on erityisesti suojattu sillä tavoin, että lapsen äidin suostumusta lapseksi ottamiseen ei lain 10 §:n 3 momentin mukaan saa ottaa vastaan ennen kuin äiti on riittävästi toipunut synnytyksestä eikä aikaisemmin kuin kahdeksan viikon kuluttua lapsen syntymästä.

Kappaleen g kohta edellyttää samojen henkilökohtaisten oikeuksien turvaamista naisille ja miehille aviopuolisoina, mukaan lukien oikeus valita sukunimi, ammatti ja työpaikka.

Suomen sukunimeä koskeva lainsäädäntö vastaa 16 artiklan määräyksiä eduskunnan hyväksytyä vuoden 1986 alusta voimaan tulevan uuden sukunimilain (694/85). Lain mukaan puoliset voivat valita yhteiseksi sukunimeksi joko naisen

tai miehen sukunimen taikka säilyttää sen sukunimen, joka heillä on avioliittoon mennessään. Lisäksi puoliso voi käyttää omaa sukunimeään yhteisen sukunimen edellä.

Sukunimen sääntelyyn sisältyy 16 artiklan yleisvelvoitteen mukaisesti myös lapsen sukunimen sääntely yhdenvertaisuusperiaatteen mukaisesti. Lapsella tulee olla yhtäläinen oikeus kumpaisenkin vanhemman sukunimeen, vanhemman tai lapsen sukupuolesta riippumatta.

Uusi sukunimilaki asettaa vanhemmat samaan asemaan lapsen sukunimen määräämisessä. Jos vanhemmilla on eri sukunimi, vanhemmilla on oikeus valita, kumman vanhemman sukunimen lapsi saa, sisarusten samanimisyyden on kuitenkin turvattu. Siinä tapauksessa, että vanhemmat eivät ole valinneet lapsen nimeä sukunimilain määrittelemällä tavalla, lapsi saa äidin nimen. Tällä ratkaisulla on asetettu avioliiton ulkopuolella syntyneet ja aviolapset keskenään yhdenvertaiseen asemaan syntyperästä riippumatta.

Kappaleen h kohta edellyttää, että aviopuolisoiden tulee olla samat oikeudet omaisuuteen nähden. Voimassa olevaan lainsäädäntöön ei sisälly säännöksiä, jotka olisivat ristiriidassa tämän sopimusmääräyksen kanssa.

Artiklan 2 kappaleen mukaan lapsen kihlaamisen ja lapsiavioliittoon katsottava mitättömäksi, avioliiton solmimiselle tulee määrätä vähimmäisikä ja avioliitot tulee kirjata viralliseen rekisteriin.

Avioliittolain 2 §:n mukaan on avioliiton solmimisen vähimmäisiäksi miesten osalta säädetty 18 ja naisten osalta 17 vuotta. Mies tai nainen, joka ei ole saavuttanut sanottuja ikärajoja, voi kuitenkin solmia avioliiton tasavallan presidentin luvalla. Tasavallan presidentin erivapausvallan käyttäminen ei ole sidottu mihinkään alimpaan vähimmäisikärajaan. Vähimmäisikää koskevaa sopimusmääräystä on kuitenkin tulkittava yhdenmukaisesti 10 päivänä joulukuuta 1962 New Yorkissa tehdyn suostumusta avioliittoon, vähimmäisikä ja avioliittojen kirjaamista koskevan YK:n yleissopimuksen (SopS 50/64) kanssa. Koska sanotun yleissopimuksen 2 artikla ei vaadi, että sopimusvaltiot myös erivapausvalteissa saattavat voimaan erityisen vähimmäisiän, voitaneen avioliittolain 2 §:n katsoa vähimmäisiän osalta täyttävän 16 artiklan 2 kappaleen asettamat vaatimukset.

Lapsiavioliittojen kieltämisen ja avioliittojen väestörekisteriin kirjaamisen osalta Suomen lainsäädäntö vastaa kyseistä sopimusmääräystä.

17—22 artikla sisältävät yleissopimuksen seurantaan koskevat määräykset. Seurantaan varten on perustettu Naisten syrjinnän poistamista käsittelevä komitea, johon kuuluu nykyään 23 sopimusvaltioiden nimeämää, sopimusvaltioiden kokouksen valitsemaa, moraaliltaan ja pätevyydeltään korkeatasoista, yleissopimuksen kattaman alan asiantuntijaa, jotka toimivat henkilökohtaisessa ominaisuudessaan.

Sopimusvaltioiden tulee vähintään joka neljäs vuosi toimittaa YK:n pääsihteerille komitean tarkastettavaksi ja kommentoitavaksi kertomukset niistä lainsäädännöllisistä, oikeudellisista, hallinnollisista ja muista toimenpiteistä, joihin ne ovat yleissopimuksen määräysten toteuttamiseksi ryhtyneet.

Komitea puolestaan raportoi YK:n talous- ja sosiaalineuvostolle (ECOSOC) ja voi tällöin tehdä ehdotuksia ja yleisluontoisia suosituksia sopimusvaltioilta saatujen tietojen pohjalta. YK:n erityisjärjestöt antavat myös komitean sitä pyytäessä kertomuksia yleissopimuksen täytäntöönpanosta omaan toimialaansa kuuluvissa kysymyksissä.

23 artiklassa todetaan, ettei mikään yleissopimuksen määräys vaikuta mihinkään sellaisiin määräyksiin sopimusvaltion lainsäädännössä tai muussa kansainvälisessä, valtion osalta voimassa olevassa sopimuksessa, jotka yleissopimuksen määräyksiä paremmin palvelevat miesten ja naisten tasa-arvon saavuttamista.

24 artiklassa todetaan, että sopimusvaltiot sitoutuvat ryhtymään kansallisella tasolla kaikkiin tarvittaviin toimenpiteisiin, joilla pyritään täysimittaisesti toteuttamaan yleissopimuksessa tunnustetut oikeudet.

25—30 artikla sisältävät tavanomaiset loppumääräykset ja yleissopimuksen voimaantuloa koskevat määräykset. Yleissopimukseen voidaan tehdä varauksia, mutta 28 artiklan 2 kappaleen mukaan varauksia, jotka on ristiriidassa yleissopimuksen tarkoituksen ja tavoitteiden kanssa, ei ole sallittu.

2. Eduskunnan suostumuksen tarpeellisuus

Kaikkinaisen naisten syrjinnän poistamista koskevan yleissopimuksen ratifioinnin edellytyksiä selvittäessä on yleissopimuksen asettamat erityisvelvoitteet jaettu kahteen ryhmään, nimittäin sellaisiin velvoitteisiin, jotka on täytettävä viimeistään ratifioinnin yhteydessä, ja sellaisiin, joiden osalta tarvittavat lainsäädäntötoimenpiteet

voidaan suorittaa yleissopimuksen ratifioinnin jälkeen. Jaottelun lähtökohtana on ollut, ettei Suomen lainsäädäntöön yleissopimusta ratifioitaessa sisälly sellaisia säännöksiä, jotka ovat suoraanaisesti ristiriidassa yleissopimuksen tarkoituksen ja tavoitteiden kanssa. Lisäksi on eräät ehdototmaan muotoon kirjoitetut sopimusmääräykset arvioitu niin keskeisiksi yleissopimuksen tavoitteiden kannalta, että niitä koskevat lainsäädäntötoimet on suoritettava ennen yleissopimuksen ratifiointia. Tähän ryhmään kuuluvista erityisvelvoitteista ovat vielä täyttämättä yleissopimuksen 2 artiklan velvoitteet, jotka koskevat lainsäädäntöön sisällytettävää naisten ja miesten välisen tasa-arvon periaatetta sekä sellaista lainsäädäntötoimintaa, joka kieltää kaiken naisten syrjinnän, ja tehokkaan suojan takaamista syrjintätoimia vastaan. Mikäli eduskunta hyväksyy hallituksen esitykseen naisten ja miesten välisestä tasa-arvoa koskeviksi lainsäädännöksi sisältyvät lakiehdotukset ilman olennaisia muutoksia, on tässä tarkoitettu yleissopimuksen ratifioinnin välttämättömiksi edellytyksiksi katsotut lainsäädännölliset muutokset suoritettu.

Toisen ryhmän muodostavat ne erityisvelvoitteet, jotka yleissopimuksen päämäärien kannalta on arvioitu vähemmän keskeisiksi. Tähän ryhmään kuuluvista erityisvelvoitteista yleissopimuksen 16 artiklan 1 kappaleen a) kohdan on katsottu velvoittavan Suomea muuttamaan avioliittolain 2 §:ää siten, että miehen ja naisen osalta saatetaan voimaan sama avioliittoikä. Määräyksen on näin ollen katsottu kuuluvan lainsäädännön alaan ja sen voimaan saattamisen vaativan eduskunnan suostumuksen. Kuten edellä yksityiskohtaisten perustelujen yhteydessä on todettu, on avioliittotoimikunta mietinnössään (1983: 20) ehdottanut avioliittolain yhdenmukaistamista ja nimenomaisesti todennut naisen ja miehen erilaisen avioliittolain olevan ristiriidassa yleissopimuksen kyseisen määräyksen kanssa. Oikeusministeriössä on valmisteilla avioliiton solmimista ja purkamista koskevien säännösten uudistaminen, jossa on tarkoitus esittää avioliittolain muuttamista 18 vuodeksi myös naiselle. Koska tämän velvoitteen täyttämistä ei ole katsottu sopimuksen ratifioinnin välttämättömäksi edellytykseksi, voidaan tässä tarkoitettu lainsäädäntötoimenpide suorittaa yleissopimuksen ratifioinnin jälkeen.

Yleissopimukseen sisältyy myös eri elämänaaloja koskevia yleisvelvoitteita, joiden mukaan sopimusvaltioiden tulee ryhtyä kaikkiin tarvittaviin toimenpiteisiin poistaakseen naisten syrjinnän yleissopimuksessa lähemmin mainituissa asioissa.

Vaikka nämä yleisveloitteet eivät aseta sellaisia riittävän täsmällisiä määrättyyn lainsäädäntöön kohdistuvia veloitteita, jotka kuuluisivat lainsäädännön alaan, on niillä suuntaa-antava merkitys lainsäädännön kehittämiseksi ja ne muodostavat siten puitteet tasa-arvon edistämiseksi tulevaisuudessa. Jo tämänkin vuoksi olisi hallitus katsonut tarpeelliseksi pyytää yleissopimukselle eduskunnan suostumusta.

Edellä olevan perusteella ja hallitusmuodon 33 §:n mukaisesti esitetään,

että Eduskunta hyväksyisi ne New Yorkissa 18 päivänä joulukuuta 1979 tehdyn kaikkinaisen naisten syrjinnän poistamista koskevan yleissopimuksen määräykset, jotka vaativat Eduskunnan suostumuksen.

Koska sopimus sisältää määräyksiä, jotka kuuluvat lainsäädännön alaan, annetaan samalla Eduskunnan hyväksyttäväksi seuraava lakiehdotus:

Laki

kaikkinaisen naisten syrjinnän poistamista koskevan yleissopimuksen eräiden määräysten hyväksymisestä

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

1 §

New Yorkissa 18 päivänä joulukuuta 1979 tehdyn kaikkinaisen naisten syrjinnän poistamista koskevan yleissopimuksen määräykset ovat, mikäli ne kuuluvat lainsäädännön alaan, voimassa niin kuin siitä on sovittu.

2 §

Tämä laki tulee voimaan asetuksella säädettävänä ajankohtana.

Helsingissä 30 päivänä syyskuuta 1985

Tasavallan Presidentti

MAUNO KOIVISTO

Vt. ulkoasiainministeri

Pääministeri *Kalevi Sorsa*

(Suomennos)

Kaikkinaisen naisten syrjinnän poistamista koskeva

YLEISSOPIMUS

CONVENTION

on the elimination of All Forms of Discrimination against Women

Tämän yleissopimuksen sopimusvaltiot

todeten Yhdistyneiden kansakuntien peruskirjan vahvistavan uskon ihmisen perusoikeuksiin, ihmisyksilön arvoon ja merkitykseen sekä miesten ja naisten yhtäläisiin oikeuksiin,

todeten ihmisoikeuksien yleismaailmallisen julistuksen vahvistavan syrjinnän hylättävyyden ja julistavan, että kaikki ihmiset syntyvät vapaina ja tasavertaisina arvoltaan ja oikeuksiltaan ja että jokaisella on oikeus nauttia julistuksessa mainittuja oikeuksia ja vapauksia ilman minkäänlaista erottelua, mukaan lukien sukupuoleen perustuva erottelu,

todeten, että kansainvälisten ihmisoikeussopimusten sopimusvaltiot ovat veloitettuja varmistamaan miehille ja naisille yhtäläiset oikeudet nauttia kaikkia taloudellisia, sosiaalisia, sivistyksellisiä, kansalais- ja poliittisia oikeuksia,

ottaen huomioon Yhdistyneiden kansakuntien ja sen erityisjärjestöjen piirissä tehdyt yleissopimukset miesten ja naisten yhtäläisten oikeuksien edistämisestä,

todeten myös Yhdistyneiden kansakuntien ja sen erityisjärjestöjen hyväksymät päätöslauselmat, julistukset ja suositukset miesten ja naisten yhtäläisten oikeuksien edistämisestä,

huolissaan kuitenkin siitä, että näistä erilaisista asiakirjoista huolimatta laajaa naisten syrjintää esiintyy jatkuvasti,

muistaen, että naisten syrjintä loukkaa tasa-arvoisten oikeuksien ja ihmisarvon kunnioittamisen periaatteita, estää naisia osallistumasta yhtäläisin ehdoin kuin miehet maidensa poliittiseen ja yhteiskunnalliseen sekä talous- ja kulttuurielämään, hidastaa yhteiskunnan ja perheen vaurastumista ja vaikeuttaa naisten voimavarojen täysimääräistä kehittämistä käytettäviksi maidensa ja ihmiskunnan hyväksi,

huolestuneina siitä, että köyhissä oloissa naiset pääsevät vähiten osallisiksi ravinnosta, terveyspalveluista, opetuksesta ja koulutuksesta, työpaikoista ja muista perustarpeista,

The States Parties to the present Convention, *Noting* that the Charter of the United Nations reaffirms faith in fundamental human rights, in the dignity and worth of the human person and in the equal rights of men and women,

Noting that the Universal Declaration of Human Rights affirms the principle of the inadmissibility of discrimination and proclaims that all human beings are born free and equal in dignity and rights and that everyone is entitled to all the rights and freedoms set forth therein, without distinction of any kind including distinction based on sex,

Noting that States Parties to the International Covenant on Human Rights have the obligation to secure the equal rights of men and woman to enjoy all economic, social, cultural, civil and political rights,

Considering the international conventions concluded under the auspices of the United Nations and the specialized agencies promoting equality of rights of men and women,

Noting also the resolutions, declarations and recommendations adopted by the United Nations and the specialized agencies promoting equality of rights of men and women,

Concerned, however, that despite these various instruments extensive discrimination against women continues to exist,

Recalling that discrimination against women violates the principles of equality of rights and respect for human dignity, is an obstacle to the participation of women, on equal terms with men, in the political, social, economic and cultural life of their countries, hampers the growth of the prosperity of society and the family, and makes more difficult the full development of the potentialities of women in the service of their countries and of humanity,

Concerned that in situations of poverty women have the least access to food, health, education, training and opportunities for employment and other needs,

vakuuttuneina siitä, että tasavertaisuuteen ja oikeudenmukaisuuteen perustuvan uuden kansainvälisen talousjärjestyksen luominen vaikuttaa merkittävästi miesten ja naisten tasa-arvon edistämiseen,

painottaen, että apartheidin, kaikkinaisen rasmin ja rotusyrjinnän, siirtomaavallan ja uuskolonialismin, hyökkäysten, vieraan vallan miehityksen ja ylivallan sekä valtioiden sisäisiin asioihin puuttumisen poistaminen on olennaista miesten ja naisten oikeuksien täysimääräiselle toteutumiselle,

vahvistaen, että kansainvälisen rauhan ja turvallisuuden lujittaminen, kansainvälinen liennytyt, valtioiden välinen yhteistyö yhteiskunta- ja talousjärjestelmästä riippumatta, tarkan ja tehokkaan kansainvälisen valvonnan alainen yleinen ja täydellinen aseiden, erityisesti ydinaseiden riisunta, oikeudenmukaisuuden, tasa-arvon ja molempipuolisen hyödyn periaatteiden vahvistaminen maiden välisissä suhteissa sekä vieraan vallan, siirtomaavallan tai miehityksen alaisina elävien kansojen itsemääräämisoikeuden ja kansallisen täysivaltaisuuden ja alueellisen koskemattomuuden kunnioittaminen edistävät yhteiskunnallista edistystä ja kehitystä ja siten auttavat miesten ja naisten täyden tasa-arvon saavuttamista,

vakuuttuneina siitä, että kunkin maan täysimittainen ja täydellinen kehittäminen, maailman hyvinvointi sekä rauhan asia edellyttävät naisten mahdollisimman laajamittaista osallistumista kaikilla aloilla yhtäläisin ehdoin miesten kanssa,

pitäen mielessä naisten suuren osuuden perheen hyvinvoinnissa ja yhteiskunnan kehityksessä, osuuden, jota tähän asti ei ole täysin tunnustettu, äitiyden yhteiskunnallisen merkityksen sekä molempien vanhempien tehtävät ja merkityksen perheessä ja lastenkasvatuksessa sekä tietoisina siitä, että naisten osa synnyttäjinä ei saa johtaa syrjintään vaan että lasten kasvattaminen edellyttää vastuun jakamista tasapuolisesti miesten ja naisten ja koko yhteiskunnan kesken,

tietoisina siitä, että miesten perinteellisen roolin samoin kuin naisten yhteiskunnallisen ja perheroolin muutos on tarpeen täyden tasa-arvon saavuttamiseksi miesten ja naisten välillä,

vakaasti päättäneinä toteuttaa naisten syrjinnän poistamista koskevan julistuksen periaatteet ja sen vuoksi hyväksyä tällaisen syrjinnän kaikkien muotojen ja ilmentymien poistamisen edellyttämät toimet,

ovat sopineet seuraavasta:

Convinced that the establishment of the new international economic order based on equity and justice will contribute significantly towards the promotion of equality between men and women,

Emphasizing that the eradication of apartheid, of all forms of racism, racial discrimination, colonialism, neo-colonialism, aggression, foreign occupation and domination and interference in the internal affairs of States is essential to the full enjoyment of the rights of men and women,

Affirming that the strengthening of international peace and security, relaxation of international tension, mutual co-operation among all States irrespective of their social and economic systems, general and complete disarmament under strict and effective international control, the affirmation of the principles of justice, equality and mutual benefit in relations among countries, and the realization of the right of peoples under alien and colonial domination and foreign occupation to self-determination and independence as well as respect for national sovereignty and territorial integrity will promote social progress and development and as a consequence will contribute to the attainment of full equality between men and women,

Convinced that the full and complete development of a country, the welfare of the world and the cause of peace require the maximum participation of women on equal terms with men in all fields,

Bearing in mind the great contribution of women to the welfare of the family and to the development of society, so far not fully recognized, the social significance of maternity and the role of both parents in the family and in the upbringing of children, and aware that the role of women in procreation should not be a basis for discrimination but that the upbringing of children requires a sharing of responsibility between men and women and society as a whole,

Aware that a change in the traditional role of men as well as the role of women in society and in the family is needed to achieve full equality between men and women,

Determined to implement the principles set forth in the Declaration on the Elimination of Discrimination against Women and, for that purpose, to adopt the measures required for the elimination of such discrimination in all its forms and manifestations,

Have agreed on the following:

I OSA

1 artikla

Tässä yleissopimuksessa "naisten syrjintä" tarkoittaa kaikkea sellaista sukupuolen perusteella tapahtuvaa syrjintää, poissulkemista tai rajoittamista, jonka vaikutus tai tarkoitus on heikentää naisille — miesten ja naisten tasa-arvon pohjalta ja siviilisäädystä riippumatta — kuuluvien yhtäläisten ihmisoikeuksien ja perusvapauksien tunnustamista, nauttimista tai toteuttamista poliittisella, taloudellisella, yhteiskunnallisella, sivistyksellisellä, kansalaisoikeuksiin liittyvällä tai muilla aloilla, tai mitätöidä nämä oikeudet.

2 artikla

Sopimusvaltiot tuomitsevat naisten syrjinnän kaikki muodot ja sopivat siitä, että ryhtyvät kaikki asianmukaisin keinoin viipymättä poistamaan naisiin kohdistuvaa syrjintää, ja tämän saavuttamiseksi sitoutuvat

a) sisällyttämään kansalliseen perustuslakiinsa tai muuhun asianmukaiseen lainsäädäntöön miesten ja naisten tasa-arvon periaatteen, ellei niin jo ole tehty, ja varmistamaan laeilla ja muilla asianmukaisilla keinoilla tämän periaatteen toteuttamisen käytännössä;

b) hyväksymään asianmukaiset lainsäädäntö- ja muut toimet, jotka kieltävät kaiken naisten syrjinnän, niihin tarvittaessa liittyvine sanktioineen;

c) turvaamaan naisten oikeuksien juridisen suojaamisen samoin perustein kuin miestenkin ja varmistamaan sen, että toimivaltaisten kansallisten tuomioistuinten ja muiden julkisten instituutioiden välityksellä naisille taataan tehokas suoja kaikkia syrjintätoimia vastaan;

d) pidättymään kaikista naisia syrjivistä toimista tai käytännöistä ja varmistamaan, että julkiset viranomaiset ja laitokset toimivat tämän velvoitteen mukaisesti;

e) ryhtymään kaikkiin tarvittaviin toimenpiteisiin henkilöiden, järjestöjen ja yritysten taholta tapahtuvan naisten syrjinnän poistamiseksi;

f) ryhtymään kaikkiin tarvittaviin toimiin, mukaan lukien lainsäädäntötoimet, olemassaolevien naisia syrjivien lakien ja muiden säännösten, tapojen ja käytäntöjen muuttamiseksi tai poistamiseksi;

g) kumoamaan kaikki sellaiset kansalliset rikosoikeudelliset määräykset, jotka merkitsevät naisiin kohdistuvaa syrjintää.

PART I

Article 1

For the purposes of the present Convention, the term "discrimination against women" shall mean any distinction, exclusion or restriction made on the basis of sex which has the effect or purpose of impairing or nullifying the recognition, enjoyment or exercise by woman, irrespective of their marital status, on a basis of equality of men and women, of human rights and fundamental freedoms in the political, economic, social, cultural, civil or any other field.

Article 2

States parties condemn discrimination against women in all its forms, agree to pursue, by all appropriate means and without delay, a policy of eliminating discrimination against women and, to this end, undertake:

(a) To embody the principle of the equality of men and women in their national Constitutions or other appropriate legislation if not yet incorporated therein, and to ensure, through law and other appropriate means, the practical realization of this principle;

(b) To adopt appropriate legislative and other measures, including sanctions where appropriate, prohibiting all discrimination against women;

(c) To establish legal protection of the rights of women on an equal basis with men and to ensure through competent national tribunals and other public institutions the effective protection of women against any act of discrimination;

(d) To refrain from engaging in any act or practice of discrimination against women and to ensure that public authorities and institutions shall act in conformity with this obligation;

(e) To take all appropriate measures to eliminate discrimination against women by any person, organization or enterprise;

(f) To take all appropriate measures, including legislation, to modify or abolish existing laws, regulations, customs and practices which constitute discrimination against women;

(g) To repeal all national penal provisions which constitute discrimination against women.

3 artikla

Sopimusvaltiot ryhtyvät kaikkiin asianmukaisiin toimiin mukaan lukien lainsäädäntötoimet, kaikilla aloilla, erityisesti poliittisella, sosiaalisella, taloudellisella ja sivistyksellisellä alalla, varmistaakseen naisten täyden kehityksen ja etene-
misen, jotta heille taataan mahdollisuudet harjoittaa ja nauttia ihmisoikeuksia ja perusvapauksia tasa-arvoisina miesten kanssa.

4 artikla

1. Sopimusvaltioiden hyväksymiä väliaikaisia erityistoimia tosiasiallisen tasa-arvon toteutumisen jouduttamiseksi ei katsota syrjinnäksi tämän yleissopimuksen tarkoittamassa mielessä, mutta ne eivät missään tapauksessa saa johtaa eriarvoisten tai erillisten normien ylläpitämiseen; näistä toimenpiteistä tulee luopua, kun yhtäläisten mahdollisuuksien ja tasa-arvoisen kohtelun päämäärät on saavutettu.

2. Syrjinnäksi ei katsota sopimusvaltioiden hyväksymiä äitiyssuojaa koskevia erityistoimia, joihin kuuluvat myös tämän yleissopimuksen mukaiset toimet.

5 artikla

Sopimusvaltioiden tulee ryhtyä kaikkiin tarvittaviin toimenpiteisiin

a) muuttaakseen miesten ja naisten sosiaalisia ja sivistyksellisiä käyttäytymiskaavoja poistaakseen ennakkoluulot ja tapaan tai muuhun perustuvat käytännöt, joiden lähtökohtana on käsitys jommankumman sukupuolen alemmuudesta tai ylemmyydestä tai kaavamainen miesten ja naisten roolijako;

b) varmistaakseen, että perhekasvatukseen kuuluu äitiyden yhteiskunnallisen funktion asianmukainen ymmärtäminen ja miesten ja naisten yhteisen vasuun tunnustaminen lastensa kasvattamisessa ja kehityksessä, pitäen mielessä, että lasten etu on kaikissa tapauksissa otettava ensisijaisesti huomioon.

6 artikla

Sopimusvaltioiden tulee ryhtyä kaikkiin tarvittaviin toimenpiteisiin, lainsäädäntötoimet mukaan lukien, estääkseen kaikenlaisen naisten kaupan ja naisten prostituutiosta hyötyamisen.

II OSA

7 artikla

Sopimusvaltioiden tulee ryhtyä kaikkiin tarvit-

Article 3

States Parties shall take in all fields, in particular in the political, social, economic and cultural fields, all appropriate measures, including legislation, to ensure the full development of women, for the purpose of guaranteeing them the exercise and enjoyment of human rights and fundamental freedoms on a basis of equality with men.

Article 4

1. Adoption by States Parties of temporary special measures aimed at accelerating de facto equality between men and women shall not be considered discrimination as defined in this Convention, but shall in no way entail, as a consequence, the maintenance of unequal or separate standards; these measures shall be discontinued when the objectives of equality of opportunity and treatment have been achieved.

2. Adoption by States Parties of special measures, including those measures contained in the present Convention, aimed at protecting maternity, shall not be considered discriminatory.

Article 5

States Parties shall take all appropriate measures:

(a) To modify the social and cultural patterns of conduct of men and women, with a view to achieving the elimination of prejudices and customary and all other practices which are based on the idea of the inferiority or the superiority of either of the sexes or on stereotyped roles for men and women;

(b) To ensure that family education includes a proper understanding of maternity as a social function and the recognition of the common responsibility of men and women in the upbringing and development of their children, it being understood that the interest of the children is the primordial consideration in all cases.

Article 6

States Parties shall take all appropriate measures, including legislation, to suppress all forms of traffic in women and exploitation of prostitution of women.

PART II

Article 7

States Parties shall take all appropriate meas-

taviin toimenpiteisiin poistaakseen naisten syrjinnän maan poliittisesta ja julkisesta elämästä ja erityisesti varmistaakseen naisille oikeuden miesten kanssa samoin ehdoin

a) äänestää kaikissa vaaleissa ja yleisissä kansanäänestyksissä ja olla vaalikelpoinen kaikkiin yleisellä äänestyksellä valittaviin elimiin;

b) osallistua hallituksen politiikan muodostamiseen ja toteuttamiseen sekä toimia julkisen viran haltijana ja suorittaa kaikkia julkisia tehtäviä kaikilla hallinnon tasoilla;

c) osallistua maan julkiseen ja poliittiseen elämään liittyvien kansalaisjärjestöjen ja yhdistysten toimintaan.

8 artikla

Sopimusvaltioiden tulee ryhtyä kaikkiin tarvittaviin toimiin varmistaakseen naisille mahdollisuuden samoin perustein kuin miehille ja ilman minkäänlaista syrjintää edustaa hallitustaan kansainvälisellä tasolla ja osallistua kansainvälisten järjestöjen työhön.

9 artikla

1. Sopimusvaltioiden tulee myöntää naisille yhtäläiset oikeudet kuin miehille saada, muuttaa ja säilyttää kansalaisuutensa. Erityisesti niiden tulee varmistaa, ettei avioliitto ulkomaalaisen kanssa eikä aviomiehen kansalaisuuden muutos avioliiton aikana automaattisesti muuta vaimon kansalaisuutta, tee hänestä valtiotonta tai pakota häntä vastaanottamaan miehensä kansalaisuutta.

2. Sopimusvaltioiden tulee myöntää naisille yhtäläiset oikeudet kuin miehille heidän lastensa kansalaisuuteen nähden.

III OSA

10 artikla

Sopimusvaltioiden tulee ryhtyä kaikkiin tarvittaviin toimenpiteisiin naisten syrjinnän poistamiseksi voidakseen varmistaa heille koulutuksen alalla yhtäläiset oikeudet kuin miehille ja erityisesti varmistaakseen miesten ja naisten tasa-arvon pohjalta

a) yhtäläiset edellytykset työuran ja ammatinvalinnan ohjaukseen, mahdollisuuden opintoihin ja tutkintojen suorittamiseen kaiken asteisissa oppilaitoksissa sekä maaseudulla että kaupungeissa; tämä tasa-arvo on taattava varhaiskasvatuksessa, yleissivistävässä ja teknisessä koulutuksessa, yliopistokoulutuksessa ja teknillisellä korkeakouluasteella sekä kaikenlaisessa ammatillisessa koulutuksessa;

ures to eliminate discrimination against women in the political and public life of the country and, in particular, shall ensure, on equal terms with men, the right:

(a) To vote in all elections and public referenda and to be eligible for election to all publicly elected bodies;

(b) To participate in the formulation of government policy and the implementation thereof and to hold public office and perform all public functions at all levels of government;

(c) To participate in non-governmental organizations and associations concerned with the public and political life of the country.

Article 8

States Parties shall take all appropriate measures to ensure to women, on equal terms with men, and without any discrimination, the opportunity to represent their Governments at the international level and to participate in the work of international organizations.

Article 9

1. States Parties shall grant women equal rights with men to acquire, change or retain their nationality. They shall ensure in particular that neither marriage to an alien nor change of nationality by the husband during marriage shall automatically change the nationality of the wife, render her stateless or force upon her the nationality of the husband.

2. States Parties shall grant women equal rights with respect to the nationality of their children.

PART III

Article 10

States Parties shall take all appropriate measures to eliminate discrimination against women in order to ensure to them equal rights with men in the field of education and in particular to ensure, on a basis of equality of men and women:

(a) The same conditions for career and vocational guidance, for access to studies and for the achievement of diplomas in educational establishments of all categories in rural as well as in urban areas; this equality shall be ensured in pre-school, general, technical, professional and higher technical education, as well as in all types of vocational training;

b) mahdollisuudet samaan opinto-ohjelmaan, samoihin tutkintoihin, samantasaisen opettajakunnan antamaan opetukseen ja samantasoisiin koulutiloihin ja -varusteisiin;

c) miesten ja naisten kaavamaisen roolijaon poistamiseen kaikeskotasoisessa ja -tyyppisessä koulutuksessa rohkaisemalla yhteisopetusta ja muita tämän päämäärän saavuttamista auttavia koulutusmuotoja ja erityisesti tarkistamalla oppikirjat ja koulutusohjelmat sekä mukauttamalla opetusmenetelmiä;

d) yhtäläiset mahdollisuudet saada stipendejä ja muita opintoapurahoja;

e) yhtäläiset mahdollisuudet osallistua jatko-opetukseen, mukaan lukien aikuisopetuksen ja käytännön lukutaito-ohjelmat, erityisesti sellaiseen opetukseen, jonka tarkoituksena on niin pian kuin mahdollista vähentää miesten ja naisten koulutuksen eroja;

f) vähentää naisopiskelijoiden opintojen keskeyttämistä ja järjestää ohjelmia liian aikaisin koulunsa lopettaneille tytöille ja naisille;

g) yhtäläiset mahdollisuudet osallistua aktiivisesti urheiluun ja liikuntakasvatukseen;

h) mahdollisuus erityisopetukseen ja neuvontaan perheiden terveyden ja hyvinvoinnin varmistamiseksi, mukaan luettuna perhesuunnittelua koskeva tietous ja neuvonta.

11 artikla

Sopimusvaltioiden tulee ryhtyä kaikkiin tarvittaviin toimenpiteisiin poistaakseen naisten syrjinnän työelämästä varmistakseen miesten ja naisten tasa-arvon pohjalta samat oikeudet, joita ovat erityisesti

a) oikeus työhön kaikille ihmisille kuuluvana erottamattomana oikeutena;

b) oikeus samoihin työmahdollisuuksiin, mukaan lukien samojen valintaperusteiden soveltaminen työhönotossa;

c) oikeus vapaaseen ammatin ja työn valintaan, oikeus etenemiseen, työsuhdeturvaan ja kaikkiin palvelussuhteeseen liittyviin etuuksiin ja ehtoihin sekä oikeus ammattikoulutukseen ja uudelleen-koulutukseen, mukaan lukien oppisopimuskoulutus, ylempi ammatillinen koulutus ja jatkokoulutus;

d) oikeus samaan palkkaan, siihen liittyvine etuuksineen ja samaan kohteluun samanarvoisessa työssä ja samaan kohteluun työn laatua arvioitaessa;

(b) Access to the same curricula, the same examinations, teaching staff with qualifications of the same standard and school premises and equipment of the same quality;

(c) The elimination of any stereotyped concept of the roles of men and women at all levels and in all forms of education by encouraging coeducation and other types of education which will help to achieve this aim and, in particular, by the revision of textbooks and school programmes and the adaptation of teaching methods;

(d) The same opportunities to benefit from scholarships and other study grants;

(e) The same opportunities for access to programmes of continuing education, including adult and functional literacy programmes, particularly those aimed at reducing, at the earliest possible time, any gap in education existing between men and women;

(f) The reduction of female student dropout rates and the organization of programmes for girls and women who have left school prematurely;

(g) The same opportunities to participate actively in sports and physical education;

(h) Access to specific educational information to help to ensure the health and wellbeing of families, including information and advice on family planning.

Article 11

1. States Parties shall take all appropriate measures to eliminate discrimination against women in the field of employment in order to ensure, on a basis of equality of men and women, the same rights, in particular:

(a) The right to work as an inalienable right of all human beings;

(b) The right to the same employment opportunities, including the application of the same criteria for selection in matters of employment;

(c) The right to free choice of profession and employment, the right to promotion, job security and all benefits and conditions of service and the right to receive vocational training and retraining, including apprenticeships, advanced vocational training and recurrent training;

(d) The right to equal remuneration, including benefits, and to equal treatment in respect of work of equal value, as well as equality of treatment in the evaluation of the quality of work;

e) oikeus sosiaaliturvaan, erityisesti eläkkeelle siirtymisen, työttömyyden, sairauden, vamman ja vanhuuden sekä muun työkyvyttömyyden varalta sekä oikeus palkalliseen lomaan;

f) oikeus terveellisiin ja turvallisiin työolosuhteisiin, mukaan lukien suvunjatkamisfunktion suojaaminen.

2. Estääkseen naisten syrjinnän avioliiton tai äitiyden perusteella ja varmistaakseen heidän tehokkaan oikeutensa työhön, sopimusvaltioiden tulee ryhtyä tarvittaviin toimenpiteisiin

a) irtisanomisen kieltämiseksi rangaistuksen uhalla raskauden tai äitiysloman johdosta sekä siviilisäätyn perustuvan syrjinnän kieltämiseksi irtisanomisen yhteydessä;

b) palkallisen äitiysloman myöntämiseksi tai järjestääkseen muun äitiysloman, johon liittyy palkkaan verrattavat sosiaalietuudet, menettämättä aikaisempaa työpaikkaa, katkaisematta työsuhdetta, vähentämättä palvelusvuosien määrää tai menettämättä muita sosiaalietuuksia;

c) tarvittavien yhteiskuntapalvelujen järjestämiseksi, jotta vanhemmat voisivat hoitaa velvollisuutensa sekä perhettään että työtään kohtaan ja osallistua julkiseen elämään, erityisesti edistämällä lasten päivähoitopalvelujen luomista ja kehittämistä;

d) erityissuojelun järjestämiseksi raskaana oleville naisille työtehtävissä, joiden on todettu olevan haitallisia raskauden aikana.

3. Tämän artiklan kattamiin kysymyksiin liittyvä suojelulainsäädäntö on tarkistettava ajoittain tieteellisen ja teknologisen tietouden pohjalta sekä tarpeen mukaan uudistettava, kumottava tai laajennettava.

12 artikla

1. Sopimusvaltioiden tulee ryhtyä kaikkiin tarvittaviin toimenpiteisiin naisten syrjinnän poistamiseksi terveydenhoidon alalla ja varmistaakseen miesten ja naisten tasa-arvon pohjalta terveydenhoitopalvelujen saannin, mukaan lukien perhesuunnitteluun liittyvät palvelut.

2. Edellä olevan 1 kappaleen määräyksistä riippumatta sopimusvaltiot varmistavat naisille asianmukaiset palvelut raskauden, synnytyksen ja synnytyksen jälkeisen kauden aikana, antaen tarvittaessa palveluja maksuttomasti sekä riittävän ravinnon raskauden ja imettämisen aikana.

(e) The right to social security, particularly in cases of retirement, unemployment, sickness, invalidity and old age and other incapacity to work as well as the right to paid leave;

(f) The right to protection of health and to safety in working conditions, including the safeguarding of the function of reproduction.

2. In order to prevent discrimination against women on the grounds of marriage or maternity and to ensure their effective right to work, States Parties shall take appropriate measures:

(a) To prohibit, subject to the imposition of sanctions, dismissal on the grounds of pregnancy or of maternity leave and discrimination in dismissals on the basis of marital status;

(b) To introduce maternity leave with pay or with comparable social benefits without loss of former employment, seniority or social allowances;

(c) To encourage the provision of the necessary supporting social services to enable parents to combine family obligations with work responsibilities and participation in public life, in particular through promoting the establishment and development of a network of child-care facilities;

(d) To provide special protection to women during pregnancy in types of work proved to be harmful to them.

3. Protective legislation relating to matters covered in this article shall be reviewed periodically in the light of scientific and technological knowledge and shall be revised, repealed or extended as necessary.

Article 12

1. States Parties shall take all appropriate measures to eliminate discrimination against women in the field of health care in order to ensure, on a basis of equality of men and women, access to health care services, including those related to family planning.

2. Notwithstanding the provisions of paragraph 1 above, States Parties shall ensure to women appropriate services in connexion with pregnancy, confinement and the post-natal period, granting free services where necessary, as well as adequate nutrition during pregnancy and lactation.

13 artikla

Sopimusvaltioiden tulee ryhtyä kaikkiin asianmukaisiin toimenpiteisiin naisten syrjinnän poistamiseksi muilta talous- ja yhteiskuntaelämän aloilta varmistaakseen miesten ja naisten tasa-arvon pohjalta samat oikeudet, erityisesti

- a) oikeuden perheellisyysetuuksiin;
- b) oikeuden pankkilainoihin, kiinnelainoihin ja muihin luottomuotoihin;
- c) oikeuden osallistua virkistystoimintaan, urheiluun ja kulttuurielämän aloihin.

14 artikla

1. Sopimusvaltioiden tulee ottaa huomioon maaseudun naisten erityisongelmat ja heidän merkittävän osuutensa perheidensä toimeentulossa, mukaan lukien heidän työnsä talouselämän niillä aloilla, joilla ei makseta työstä rahallista korvausta, ja ryhtyä kaikkiin tarvittaviin toimenpiteisiin varmistaakseen, että tämän yleissopimuksen määräyksiä sovelletaan myös maaseudun naisiin.

2. Sopimusvaltiot ryhtyvät kaikkiin tarvittaviin toimenpiteisiin naisten syrjinnän poistamiseksi maaseudulla varmistaakseen miesten ja naisten tasa-arvon pohjalta, että he osallistuvat ja hyötyvät maaseudun kehityksestä ja erityisesti varmistavat näille naisille oikeuden

- a) osallistua kehityssuunnitelmien laadintaan ja toteuttamiseen kaikilla tasoilla;
- b) saada asianmukaisia terveydenhoitopalveluja, mukaan lukien perhesuunnitteluun liittyvää tiedotusta, neuvontaa ja palveluja;
- c) hyötyä välittömästi sosiaaliturvaohjelmista;
- d) saada kaiken tyyppistä koulutusta ja valmennusta oppilaitoksissa ja niiden ulkopuolella, mukaan lukien käytännön lukutaito-ohjelmat, sekä hyötyä yhdyskuntapalveluista muun muassa heidän teknisen ammattitaitonsa parantamiseksi;
- e) järjestää oma-aloitteisia ryhmiä ja osuuskuntia yhtäläisten taloudellisten mahdollisuuksien luomiseksi työsuhteen tai itsenäisen ammatinharjoittamisen avulla;
- f) osallistua kaikkeen yhdyskuntatoimintaan;
- g) saada maatalouslainoja ja -luottoja, osallistua markkinointijärjestelmiin ja käyttää asianmukaista teknologiaa sekä saada yhtäläinen kohtelu maareformi- ja maajako-ohjelmissa;
- h) saada asianmukaiset elinolosuhteet erityisesti asuntoon, hygieniaan, sähkön ja veden saantiin, kulkuvälineisiin ja muuhun yhteydenpitoon nähdessä.

Article 13

States Parties shall take all appropriate measures to eliminate discrimination against women in other areas of economic and social life in order to ensure, on a basis of equality of men and women, the same rights, in particular:

- (a) The right to family benefits;
- (b) The right to bank loans, mortgages and other forms of financial credit;
- (c) The right to participate in recreational activities, sports and in all aspects of cultural life.

Article 14

1. States Parties shall take into account the particular problems faced by rural women and the significant roles which they play in the economic survival of their families, including their work in the non-monetized sectors of the economy, and shall take all appropriate measures to ensure the application of the provisions of this Convention to women in rural areas.

2. States Parties shall take all appropriate measures to eliminate discrimination against women in rural areas in order to ensure, on a basis of equality of men and women, that they participate in and benefit from rural development and, in particular, shall ensure to such women the right:

- (a) To participate in the elaboration and implementation of development planning at all levels;
- (b) To have access to adequate health care facilities, including information, counselling and services in family planning;
- (c) To benefit directly from social security programmes;
- (d) To obtain all types of training and education, formal and non-formal, including relating to functional literacy, as well as the benefit of all community and extension services, inter alia, in order to increase their technical proficiency;
- (e) To organize self-help groups and cooperatives in order to obtain equal access to economic opportunities through employment or self-employment;
- (f) To participate in all community activities;
- (g) To have access to agricultural credit and loans, marketing facilities, appropriate technology and equal treatment in land and agrarian reform as well as in land resettlement schemes;
- (h) To enjoy adequate living conditions, particularly in relation to housing, sanitation, electricity and water supply, transport and communications.

IV OSA

15 artikla

1. Sopimusvaltioiden tulee taata naisten ja miesten oikeudellinen tasa-arvo.

2. Sopimusvaltioiden tulee myöntää naisille yksityisoikeudellisissa kysymyksissä sama oikeustoimikelpoisuus kuin miehille sekä samat mahdollisuudet käyttää sitä. Niiden tulee erityisesti myöntää naisille yhtäläiset oikeudet tehdä sopimuksia, hallita omaisuutta ja saada yhtäläinen kohtelu oikeudenkäynnin kaikissa vaiheissa.

3. Sopimusvaltiot sopivat, että kaikki sopimukset tai muut oikeudelliset asiakirjat, olivatpa ne minkä laatuista tahansa, joiden tarkoituksena on rajoittaa naisten oikeustoimikelpoisuutta, on katsottava mitättömiksi.

4. Sopimusvaltiot myöntävät miehille ja naisille samat oikeudet henkilöiden liikkumisesta sekä heidän asuin- ja kotipaikkansa valinnanvapautta koskevassa lainsäädännössä.

16 artikla

1. Sopimusvaltioiden tulee ryhtyä kaikkiin tarvittaviin toimenpiteisiin poistaakseen naisten syrjinnän kaikissa avioliittoon ja perhesuhteisiin liittyvissä asioissa ja erityisesti turvata miesten ja naisten tasa-arvon pohjalta:

a) sama oikeus solmia avioliitto;

b) sama oikeus vapaasti valita aviopuolisonsa ja mennä avioliittoon vain omasta vapaasta tahdostaan;

c) yhtäläiset oikeudet ja vastuu avioliiton aikana ja sen purkautuessa;

d) yhtäläiset oikeudet ja vastuu vanhempina, siviilisäädystä riippumatta, lapsiinsa nähden. Kaikissa tapauksissa lasten edut ovat ensisijaisia;

e) yhtäläiset oikeudet vapaasti ja vastuuntuntoisesti päättää lastensa lukumäärästä ja syntymisajoista sekä mahdollisuus tämän oikeuden harjoittamisen edellyttämään tietoon, opetukseen ja välineisiin;

f) yhtäläiset oikeudet ja vastuu lapsen hoidon, huollon, valvonnan tai adoption tai vastaavien järjestelmien suhteen, millöin nämä käsitteet on kansalliseen lainsäädäntöön sisällytetty. Kaikissa tapauksissa lasten edut ovat ensisijaisia;

g) samat henkilökohtaiset oikeudet aviopuolisoina, mukaan lukien oikeus valita sukunimi, ammatti ja työpaikka;

h) samat oikeudet kummallakin aviopuolisolle vapaasti omistaa, hankkia, hoitaa, hallita ja käyt-

PART IV

Article 15

1. States Parties shall accord to women equality with men before the law.

2. States Parties shall accord to women, in civil matters, a legal capacity identical to that of men and the same opportunities to exercise that capacity. They shall in particular give women equal rights to conclude contracts and to administer property and treat them equally in all stages of procedure in courts and tribunals.

3. States Parties agree that all contracts and all other private instruments of any kind with a legal effect which is directed at restricting the legal capacity of women shall be deemed null and void.

4. States Parties shall accord to men and women the same rights with regard to the law relating to the movement of persons and the freedom to choose their residence and domicile.

Article 16

1. States Parties shall take all appropriate measures to eliminate discrimination against women in all matters relating to marriage and family relations and in particular shall ensure, on a basis of equality of men and women:

(a) The same right to enter into marriage;

(b) The same right freely to choose a spouse and to enter into marriage only with their free and full consent;

(c) The same rights and responsibilities during marriage and at its dissolution;

(d) The same rights and responsibilities as parents, irrespective of their marital status, in matters relating to their children. In all cases the interests of the children shall be paramount;

(e) The same rights to decide freely and responsibly on the number and spacing of their children and to have access to the information, education and means to enable them to exercise these rights;

(f) The same rights and responsibilities with regard to guardianship, wardship, trusteeship and adoption of children, or similar institutions where these concepts exist in national legislation. In all cases the interest of the children shall be paramount;

(g) The same personal rights as husband and wife, including the right to choose a family name, a profession and an occupation;

(h) The same rights for both spouses in respect of the ownership, acquisition, management, ad-

tää omaisuutta tai luopua siitä, joko maksutta tai korvauksesta.

2. Lapsen kihlaaminen ja lapsiavioliitto on katsottava mitättömiksi ja ryhdyttävä kaikkiin tarvittaviin toimenpiteisiin, mukaan lukien lainsäädäntötoimet, avioliiton solmimisen vähimmäisiän määrittämiseksi ja avioliittojen viralliseen väestökisteriin kirjaamisen pakolliseksi saattamiseksi.

V OSA

17 artikla

1. Tämän yleissopimuksen toteuttamisessa tapahtuneen edistyksen arvioimiseksi perustetaan Naisten syrjinnän poistamista käsittelevä komitea (jäljempänä ”komitea”), johon yleissopimuksen voimaan tullessa kuuluu kahdeksantoista ja sen jälkeen, kun kolmaskymmenesviides jäsenvaltio on sen ratifioinut tai siihen liittynyt, kaksikymmentäkolme moraaliltaan ja pätevyydeltään korkeatasoista, yleissopimuksen kattaman alan asiantuntijaa. Sopimusvaltiot valitsevat asiantuntijat kansalaistensa keskuudesta ja he toimivat henkilökohtaisessa ominaisuudessaan. Asiantuntijoiden valinnassa on otettava huomioon tasapuolinen maantieteellinen jakauma sekä että eri sivistysmuodot ja tärkeimmät oikeusjärjestelmät ovat edustettuina.

2. Komitean jäsenet valitaan salaisella äänestyskellä sopimusvaltioiden nimeämien henkilöiden luettelosta. Jokainen sopimusvaltio voi nimitä yhden henkilön omien kansalaistensa keskuudesta.

3. Ensimmäinen äänestys pidetään kuuden kuukauden kuluttua tämän sopimuksen voimaantulosta. Viimeistään kolme kuukautta ennen kutakin äänestystä Yhdistyneiden kansakuntien pääsihteeri lähettää kaikille sopimusvaltioille kirjeen, jossa hän pyytää näitä nimeämään ehdokkaansa kahden kuukauden kuluessa. Pääsihteeri laatii täten nimetyistä henkilöistä aakkosellisen luettelon mainiten, mikä sopimusvaltio on nimennyt kunkin henkilön, ja toimittaa luettelon sopimusvaltioille.

4. Komitean jäsenten valinta tapahtuu sopimusvaltioiden kokouksessa, jonka Yhdistyneiden kansakuntien pääsihteeri kutsuu koolle Yhdistyneiden kansakuntien päämajaan. Tässä kokouksessa, joka on päätösvaltainen kahden kolmasosan sopimusvaltioista ollessa edustettuina, komi-

ministration, enjoyment and disposition of property, whether free of charge or for a valuable consideration.

2. The betrothal and the marriage of a child shall have no legal effect and all necessary action, including legislation, shall be taken to specify a minimum age for marriage and to make the registration of marriages in an official registry compulsory.

PART V

Article 17

1. For the purpose of considering the progress made in the implementation of the present Convention, there shall be established a Committee on the Elimination of Discrimination against Women (hereinafter referred to as the Committee) consisting, at the time of entry into force of the Convention, of eighteen and, after its ratification or accession by the thirtyfifth State Party, of twenty-three experts of high moral standing and competence in the field covered by the Convention. The experts shall be elected by States Parties from among their nationals and shall serve in their personal capacity, consideration being given to equitable geographical distribution and to the representation of the different forms of civilization as well as the principal legal systems.

2. The members of the Committee shall be elected by secret ballot from a list of persons nominated by States Parties. Each State Party may nominate one person from among its own nationals.

3. The initial election shall be held six months after the date of the entry into force of the present Convention. At least three months before the date of each election the Secretary-General of the United Nations shall address a letter to the States Parties inviting them to submit their nominations within two months. The Secretary-General shall prepare a list in alphabetical order of all persons thus nominated, indicating the States Parties which have nominated them, and shall submit it to the States Parties.

4. Elections of the members of the Committee shall be held at a meeting of States Parties convened by the Secretary-General at United Nations Headquarters. At that meeting, for which two thirds of the States Parties shall constitute a quorum, the persons elected to the

teaan valitaan ne ehdokkaat, jotka ovat saaneet suurimman äänimäärän sekä ehdottoman enemmistön läsnäolevien ja äänestävien sopimusvaltioiden edustajien äänistä.

5. Komitean jäsenet valitaan neljäksi vuodeksi. Ensimmäisissä vaaleissa valituista jäsenistä yhdeksän jäsenen toimikausi päättyy kuitenkin kahden vuoden kuluttua; välittömästi ensimmäisen vaalin jälkeen todetaan näiden henkilöiden nimet komitean puheenjohtajan suorittamassa arvonnassa.

6. Komitean viisi lisäjäsentä valitaan tämän artiklan 2, 3 ja 4 kappaleen mukaisesti sen jälkeen, kun kolmaskymmenesviides ratifiointi tai liittyminen on tapahtunut. Kahden täten valitun lisäjäsenen toimikausi päättyy kahden vuoden kuluttua. Näiden kahden henkilön nimet todetaan komitean puheenjohtajan suorittamassa arvonnassa.

7. Jos jonkun jäsenen paikka odottamatta vapautuu, jäsenvaltio, jonka asiantuntija on lakanut toimimasta komitean jäsenenä, nimeää kansalaisistaan toisen asiantuntijan, jonka komitea hyväksyy.

8. Komitean jäsenet saavat yleiskokouksen suostumuksella ja sen määräämin ehdoin palkkion Yhdistyneiden kansakuntien varoista komitean tärkeän vastuualueen huomioon ottaen.

9. Yhdistyneiden kansakuntien pääsihteeri asettaa komitean käyttöön tarvittavan henkilöstön, tilat ja välineet, jotta komitea voisi tehokkaasti suoriutua tämän yleissopimuksen sille asettamista tehtävistä.

18 artikla

1. Sopimusvaltiot sitoutuvat toimittamaan Yhdistyneiden kansakuntien pääsihteerille komitean käsiteltäväksi kertomuksen niistä lainsäädännöllisistä, oikeudellisista, hallinnollisista ja muista toimenpiteistä, joihin ne ovat ryhtyneet tämän yleissopimuksen määräysten toteuttamiseksi, sekä tässä suhteessa tapahtuneesta edistyksestä:

- a) vuoden kuluessa siitä, jolloin yleissopimus on asianomaisen valtion osalta tullut voimaan;
- b) sen jälkeen vähintään joka neljäs vuosi sekä milloin komitea sitä pyytää.

2. Kertomuksissa voidaan mainita niitä tekijöitä ja vaikeuksia, jotka vaikuttavat tästä yleissopimuksesta johtuvien velvoitteiden täyttämiseen.

Committee shall be those nominees who obtain the largest number of votes and an absolute majority of the votes of the representatives of States Parties present and voting.

5. The members of the Committee shall be elected for a term of four years. However, the terms of nine of the members elected at the first election shall expire at the end of two years; immediately after the first election the names of these nine members shall be chosen by lot by the Chairman of the Committee.

6. The election of the five additional members of the Committee shall be held in accordance with the provisions of paragraphs 2, 3 and 4 of the present article following the thirty-fifth ratification or accession. The terms of two of the additional members elected on this occasion shall expire at the end of two years, the names of these two members having been chosen by lot by the Chairman of the Committee.

7. For the filling of casual vacancies, the State Party whose expert has ceased to function as a member of the Committee shall appoint another expert from among its nationals, subject to the approval of the Committee.

8. The members of the Committee shall, with the approval of the General Assembly, receive emoluments from United Nations resources on such terms and conditions as the General Assembly may decide, having regard to the importance of the Committee's responsibilities.

9. The Secretary-General of the United Nations shall provide the necessary staff and facilities for the effective performance of the functions of the Committee under the present Convention.

Article 18

1. States Parties undertake to submit to the Secretary-General of the United Nations, for consideration by the Committee, a report on the legislative, judicial, administrative or other measures which they have adopted to give effect to the provisions of the Convention and on the progress made in this respect:

- (a) Within one year after the entry into force for the State concerned;
- (b) Thereafter at least every four years and further whenever the Committee so requests.

2. Reports may indicate factors and difficulties affecting the degree of fulfilment of obligations under the present Convention.

19 artikla

1. Komitea hyväksyy omat menettelytapasääntönsä.
2. Komitea valitsee toimihenkilönsä kahdeksi vuodeksi kerrallaan.

20 artikla

1. Komitea kokoontuu yleensä vuosittain korkeintaan kahdeksi viikoksi käsittelemään sille tämän yleissopimuksen 18 artiklan mukaisesti jätettyjä kertomuksia.
2. Kokoukset pidetään yleensä Yhdistyneiden kansakuntien päämajassa tai muussa komitean määräämässä, sopivassa paikassa.

21 artikla

1. Komitea antaa Talous- ja sosiaali-neuvoston kautta vuosittain toimintakertomuksen yleiskokoukselle ja voi tehdä ehdotuksia ja yleisluontoisia suosituksia sopimusvaltioilta saamiensa kertomusten ja muiden sopimusvaltioilta saatujen tietojen pohjalta. Nämä ehdotukset ja yleisluontoiset suositukset sisällytetään komitean toimintakertomukseen sopimusvaltioiden mahdollisten huomautusten kera.
2. Pääsihteeri toimittaa nämä toimintakertomukset Naisten asemaa käsittelevälle toimikunnalle tiedoksi.

22 artikla

Erityisjärjestöillä on oikeus olla edustettuina tarkasteltaessa tämän yleissopimuksen määräysten täytäntöönpanoa niiden toimialaan kuuluvilla aloilla. Komitea voi pyytää erityisjärjestöjä antamaan kertomuksia yleissopimuksen täytäntöönpanosta niiden toimialaan kuuluvilla aloilla.

VI OSA

23 artikla

Mikään tämän yleissopimuksen määräys ei vaikuta mihinkään sellaisiin määräyksiin

- a) sopimusvaltion lainsäädännössä tai
 - b) muussa kansainvälisessä yleissopimuksessa tai valtiosopimuksessa, joka kyseisen valtion osalta on voimassa,
- jotka tämän sopimuksen määräyksiä paremmin palvelevat miesten ja naisten tasa-arvon saavuttamista.

Article 19

1. The Committee shall adopt its own rules of procedure.
2. The Committee shall elect its officers for a term of two years.

Article 20

1. The Committee shall normally meet for a period of not more than two weeks annually in order to consider the reports submitted in accordance with article 18 of the present Convention.
2. The meetings of the Committee shall normally be held at United Nations Headquarters or at any other convenient place as determined by the Committee.

Article 21

1. The Committee shall, through the Economic and Social Council, report annually to the General Assembly on its activities and may make suggestions and general recommendations based on the examination of reports and information received from the States Parties. Such suggestions and general recommendations shall be included in the report of the Committee together with comments, if any, from States Parties.
2. The Secretary-General shall transmit the reports of the Committee to the Commission on the Status of Women for its information.

Article 22

Specialized agencies shall be entitled to be represented at the consideration of the implementation of such provisions of the present Convention as fall within the scope of their activities. The Committee may invite the specialized agencies to submit reports on the implementation of the Convention in areas falling within the scope of their activities.

PART VI

Article 23

Nothing in this Convention shall effect any provisions that are more conducive to the achievement of equality between men and women which may be contained:

- (a) In the legislation of a State Party; or
- (b) In any other international convention, treaty or agreement in force for that State.

24 artikla

Sopimusvaltiot sitoutuvat ryhtymään kansallisella tasolla kaikkiin tarvittaviin toimenpiteisiin, joilla pyritään täysimittaisesti toteuttamaan tässä yleissopimuksessa tunnustetut oikeudet.

25 artikla

1. Tämä yleissopimus on avoinna allekirjoittamista varten kaikille valtioille.

2. Tämän yleissopimuksen tallettajaksi on nimetty Yhdistyneiden kansakuntien pääsihteeri.

3. Tämä yleissopimus edellyttää ratifioimista. Ratifioimiskirjat talletetaan Yhdistyneiden kansakuntien pääsihteerin huostaan.

4. Kaikki valtiot voivat liittyä tähän yleissopimukseen. Liittyminen tapahtuu tallettamalla liittymiskirja Yhdistyneiden kansakuntien pääsihteerin huostaan.

26 artikla

1. Mikä tahansa sopimusvaltio voi esittää pyynnön tämän yleissopimuksen tarkistamisesta jättämällä kirjallisen ilmoituksen Yhdistyneiden kansakuntien pääsihteerille.

2. Yhdistyneiden kansakuntien yleiskokous päättää, ryhdytäänkö pyynnön johdosta toimenpiteisiin ja mihin toimenpiteisiin.

27 artikla

1. Tämä yleissopimus tulee voimaan kolmantenakymmenentenä päivänä siitä päivästä, jolloin kahdeskymmenes ratifioimis- tai liittymiskirja on talletettu Yhdistyneiden kansakuntien pääsihteerin huostaan.

2. Jokaisen valtion osalta, joka tallettaa ratifioimis- tai liittymiskirjansa sen jälkeen, kun kahdeskymmenes ratifioimis- tai liittymiskirja on talletettu, tämä yleissopimus tulee voimaan kolmantenakymmenentenä päivänä siitä, jolloin asianomainen sopimusvaltio on tallettanut ratifioimis- tai liittymiskirjansa.

28 artikla

1. Yhdistyneiden Kansakuntien pääsihteeri vastaanottaa ja ilmoittaa kaikille valtioille, mitä varauksia valtiot ovat tehneet tähän yleissopimukseen sen ratifioidessaan tai siihen liittyessään.

2. Varauma, joka on ristiriidassa tämän yleissopimuksen tarkoituksen ja tavoitteiden kanssa, ei ole sallittu.

Article 24

States Parties undertake to adopt all necessary measures at the national level aimed at achieving the full realization of the rights recognized in the present Convention.

Article 25

1. The present Convention shall be open for signature by all States.

2. The Secretary-General of the United Nations is designated as the depositary of the present Convention.

3. The present Convention is subject to ratification. Instruments of ratification shall be deposited with the Secretary-General of the United Nations.

4. The present Convention shall be open to accession by all States. Accession shall be effected by the deposit of an instrument of accession with the Secretary-General of the United Nations.

Article 26

1. A request for the revision of the present Convention may be made at any time by any State Party by means of a notification in writing addressed to the Secretary-General of the United Nations.

2. The General Assembly of the United Nations shall decide upon the steps, if any, to be taken in respect of such a request.

Article 27

1. The present Convention shall enter into force on the thirtieth day after the date of deposit with the Secretary-General of the United Nations of the twentieth instrument of ratification or accession.

2. For each State ratifying the present Convention or acceding to it after the deposit of the twentieth instrument of ratification or accession, the Convention shall enter into force on the thirtieth day after the date of the deposit of its own instrument of ratification or accession.

Article 28

1. The Secretary-General of the United Nations shall receive and circulate to all States the text of reservations made by States at the time of ratification or accession.

2. A reservation incompatible with the object and purpose of the present Convention shall not be permitted.

3. Varaumat voidaan milloin tahansa peruuttaa jättämällä sitä koskeva ilmoitus Yhdistyneiden kansakuntien pääsihteerille, jonka tulee ilmoittaa siitä kaikille valtioille. Varauksen peruutus tulee voimaan päivänä, jolloin sitä koskeva ilmoitus on vastaanotettu.

29 artikla

1. Jokainen kahden tai useamman sopimusvaltion välillä syntyvä, tämän sopimuksen tulkintaa tai soveltamista koskeva riita, jota ei neuvotteluin saada ratkaistuksi, on jonkin riidan osapuolen sitä pyytessä alistettava välimiesmenettelyyn. Mikäli kuuden kuukauden kuluessa välimiesmenettelypyynnön esittämisestä riidan osapuolet eivät ole voineet sopia välimiesmenettelyyn liittyvistä järjestelyistä, kuka tahansa näistä osapuolista voi siirtää riidan Kansainvälisen tuomioistuimen ratkaistavaksi tuomioistuimen perussäännön edellyttämällä tavalla.

2. Jokainen sopimusvaltio voi tämän yleissopimuksen allekirjoittaessaan, ratifioidessaan tai siihen liittyessään selittää, ettei se katso tämän artiklan 1 kappaleen sitovan itseään. Tämän artiklan 1 kappale ei sido muita sopimusvaltioita tällaisen varauksen tekemiseen sopimusvaltioon nähden.

3. Sopimusvaltio, joka on tehnyt tämän artiklan 2 kappaleen mukaisen varauksen, voi milloin tahansa sen peruuttaa jättämällä kirjallisen ilmoituksen Yhdistyneiden kansakuntien pääsihteerille.

30 artikla

Tämä yleissopimus, jonka arabian-, englannin-, espanjan-, kiinan-, ranskan- ja venäjänkieliset tekstit ovat yhtä todistusvoimaisia, talletetaan Yhdistyneiden kansakuntien pääsihteerin huostaan.

3. Reservations may be withdrawn at any time by notification to this effect addressed to the Secretary-General of the United Nations, who shall then inform all States thereof. Such notification shall take effect on the date on which it is received.

Article 29

1. Any dispute between two or more States Parties concerning the interpretation or application of the present Convention which is not settled by negotiation shall, at the request of one of them, be submitted to arbitration. If within six months from the date of the request for arbitration the parties are unable to agree on the organization of the arbitration, any one of those parties may refer the dispute to the International Court of Justice by request in conformity with the Statute of the Court.

2. Each State Party may at the time of signature or ratification of this Convention or accession thereto declare that it does not consider itself bound by paragraph 1 of this article. The other States Parties shall not be bound by paragraph 1 of this article with respect to any State Party which has made such a reservation.

3. Any State Party which has made a reservation in accordance with paragraph 2 of this article may at any time withdraw that reservation by notification to the Secretary-General of the United Nations.

Article 30

The present Convention, the Arabic, Chinese, English, French, Russian and Spanish texts of which are equally authentic, shall be deposited with the Secretary-General of the United Nations.